

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет філології, історії та політико-юридичних наук
Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

Міжнародні відносини і культурна дипломатія
291 Міжнародні відносини і культурна дипломатія

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня: магістр

**Особливості відносин України та ЄС в період
російсько-українського конфлікту (2014-2023).**

Студента: **Каштанова Федора Сергійовича**

Науковий керівник:

к.і.н доцент Бровко Альона Григорівна

Рецензент(ти):

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Ніжин – 2023р.

АНОТАЦІЯ

Каштанов Ф.С. Особливості відносин України та ЄС в період російсько-українського конфлікту (2014-2023).

Дослідження на здобуття освітньо – кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини і культурна дипломатія» – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя.

Магістерська робота висвітлює ключові аспекти партнерства між Україною та Європейським Союзом протягом останнього десятиліття. Завдяки комплексному аналізу дослідження проливає світло на імплементацію та розвиток Угоди про асоціацію, еволюцію політичного діалогу, зміни економічного співробітництва, а також вплив геополітичних факторів на відносини між двома сторонами. Вона розкриває досягнення, виклики та значні трансформації у цих відносинах, особливо серед триваючої війни, економічних реформ та зусиль обох сторін щодо зміцнення їх співпраці. У роботі підкреслюється необхідність подальших досліджень для визначення стратегічних напрямів розвитку цього партнерства та його потенційного впливу на майбутній розвиток України та ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, євроінтеграція, Угода про Асоціацію України з ЄС, Україна, Співпраця, Політичний Діалог, стратегія розвитку, реформи, геополітичні фактори.

ANNOTATION

Kashtanov F.S. Peculiarities of relations between Ukraine and the EU during the Russian-Ukrainian conflict (2014-2023).

Research for the master's degree in specialty - 291 « International Relations and Cultural Diplomacy International Relations, Social Communication and Regional Studies» - Nizhyn Gogol State University.

Educational program - International Relations and Cultural Diplomacy

The Master's thesis highlights key aspects of the partnership between Ukraine and the European Union over the past decade. Through a comprehensive analysis, the study sheds light on the implementation and development of the Association Agreement, the evolution of political dialogue, changes in economic cooperation, as well as the influence of geopolitical factors on relations between the two parties. It reveals the achievements, challenges and significant transformations in these relations, especially among the ongoing war, economic reforms and efforts of both sides to strengthen their cooperation. The work emphasizes the need for further research to determine the strategic directions for the development of this partnership and its potential impact on the future development of Ukraine and the EU.

Keywords: European Union, European integration, Ukraine-EU Association Agreement, Ukraine, Cooperation, Political Dialogue, development strategy, reforms, geopolitical factors.

Перелік скорочень

ЄС – Європейський союз

НАТО – Організація Північноатлантичного Договору

Євроатом - Європейська атомна енергетична спільнота

ІЄСП - Інструмент європейського сусідства й партнерства

ДФЄС - Договір про функціонування Європейського Союзу

УА - Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом

РЄАП - Рада Євро-Атлантичного партнерства

ПВЗВТ (DFCTA) - Поглиблена та всеохопна зони вільної торгівлі

ГПЄ (SGUA) - Група Підтримки ЄС для України (The Support Group for Ukraine)

РСА - Парламентський Комітет з Асоціації

COSAC (Conference of Parliamentary Committees for Union Affairs) - Конференція Парламентських Комітетів з Питань Європейських Справ

ERA - Європейський Науковий Простір

NIP – Інвестиційна Платформа Сусідства

ЦСР – Цілі Сталого Розвитку

Зміст

Вступ	6
Розділ 1 «Історичні аспекти відносин між Україною та ЄС»	13
1.1 Період перед підписанням Угоди про асоціацію.....	13
1.2 Укладення Угоди про асоціацію та його важливі аспекти.....	16
1.3 Розвиток відносин після підписання Угоди про асоціацію.....	22
Розділ 2 «Політичні аспекти співпраці України з ЄС»	30
2.1 Політична діалогова платформа та співпраця.....	30
2.2 Взаємодія в сфері зовнішньої політики та безпеки.....	39
Розділ 3 «Економічні зв'язки України та ЄС»	45
3.1 Торгівельні відносини та зовнішньоекономічне співробітництво.....	45
3.2 Інвестиційна активність та сприяння розвитку бізнесу.....	53
3.3 Євроінтеграція української економіки: досягнення та проблеми	60
Висновки	72
Список використаних джерел	79

Вступ

Актуальність теми: визначається значним впливом цих відносин на геополітичний, економічний та соціокультурний розвиток України та Європейського Союзу. У світлі останніх подій, таких як Євромайдан (Революція Гідності) 2014 року, підписання та ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також різних геополітичних змін у регіоні, ця тема стала предметом постійного інтересу серед дослідників, політиків та членів громадянського суспільства.

Розуміння та аналіз особливостей цих відносин дозволяє вивчити розвиток співробітництва між Україною та ЄС, включаючи економічну інтеграцію, політичні зв'язки, культурний обмін та безпекові аспекти. Зокрема, після революційних подій 2014 року вивчення цієї теми набуло особливого значення через значні зміни, що відбулися в динаміці відносин, які вплинули на політичні, економічні та соціальні процеси в Україні та ширшому регіоні. Розгляд цієї теми має велике значення для розуміння сучасного стану співпраці між цими сторонами та прогнозування їх майбутніх подій.

Об'єктом дослідження є особливості євроінтеграційної політики України.

Предмет дослідження - є аналіз та синтез ключових аспектів відносин між Європейським Союзом (ЄС) та Україною з 2014 року.

Мета і завдання дослідження - Метою дослідження є вивчення та синтез ключових аспектів відносин між Європейським Союзом (ЄС) та Україною з 2014 по 2023 роки. Поставлена мета передбачає виконання таких дослідницьких завдань:

1. Аналіз динаміки політичного діалогу: розслідування змін у політичних відносинах між Україною та ЄС, включаючи значні події, переговори, домовленості та розвиток політичних зв'язків.

2. Оцінка економічної інтеграції: аналіз впливу Угоди про асоціацію на економічні відносини між Україною та ЄС, що охоплює торгівлю, інвестиції, технічне співробітництво та економічні реформи.

3. Вивчення змін у сфері безпеки та геополітичних відносин: дослідження того, як геополітичні події вплинули на безпеку та співпрацю між сторонами, включаючи аспекти оборони та спільні стратегії безпеки.

4. Визначення викликів та перспектив: Визначення основних викликів, з якими стикаються Україна та ЄС протягом цього періоду, а також висвітлення потенційних можливостей для майбутньої співпраці.

Для досягнення цих цілей дослідження буде використовувати різні методологічні підходи, такі як якісний та кількісний аналіз даних, контент-аналіз та тематичні дослідження. Отримані результати сприятимуть всебічному розумінню складного та еволюційного характеру відносин Україна-ЄС, висвітленню сфер співпраці та потенціалу для зростання, а також виявленню перешкод, які повинні бути вирішені для сприяння більшій єдності та стабільності в регіоні.

Теоретична і методологічна основа дослідження:

У дослідженні використовується міждисциплінарний підхід, заснований на різних теоретичних рамках та методологіях ретроспективного аналізу та розуміння взаємодії між цими сторонами. Деякі ключові теоретичні концепції та методи, які можуть бути використані в дослідженні включають:

1. Теорія міжнародних відносин: Використання теорій, які вивчають політичні, економічні та соціокультурні взаємодії між державами, а також їх вплив на міжнародну політику та безпеку.

2. Європейська інтеграція: Аналіз теорій, які описують процеси європейської інтеграції, включаючи розширення, договори, партнерства, інтеграційні процеси та їх вплив на країни-партнери.
3. Концепція трансформації: вивчення процесів трансформації, реформ та змін у політичних, економічних та культурних аспектах відносин між Україною та ЄС.
4. Порівняльний аналіз: використання порівняльних методів для аналізу динаміки відносин між Україною та іншими державами-членами або порівняння розвитку цих відносин з плином часу.
5. Емпіричні методи: застосування статистичних методів, аналіз документів, інтерв'ювання та обстеження для збору та аналізу даних про співпрацю між Україною та ЄС.

Джерельна база та історіографія проблеми. Значний внесок у висвітлюванні цієї теми зробили такі дослідники: А. О. Багатуренко, К. В. Бакал, А. І. Винокурова, Б.О. Галімуков, К. Т. Гейдарова., Д.В. Коваль, К.С. Літвінова, О. М. Маєвська, О. А. Мілованова, А.П. Ширіна, О.М. Гончаренко. – вони дослідили проблеми євроінтеграції України. Також хочемо зазначити роботи Біловол В.С, Біленко А.О про правові основи членства в Євросоюзі. О. Предместніков і В.Гуменюк зі Статтею про поглиблення відносин Союзу з Україною. Дж. Тамбуреллі. Р.Петров. Було зазначено стратегічні комунікації України Хорішко Л.С.

Піпченко.Н, Макаренко.І, Рижков, М, Зайцева М., Дубницький., В, Науменко.Н, Овчаренко про методолгічні аспекти забезпеченні економічної безпеки України

Звіти про виконання УА між Україною і Євросоюзом за авторством І. Климпуш-Цинцадзе і Українським центром європейської політики.

Статті Холявко К.О, Сторожук О.В, Іванової В.М, Романенко В.А, І. Ткаченко та К. Редько про аналіз торгівельного співробітництва з ЄС.

Також Устименко В, Зелдіна. О, Рибаківа Т.О, Гриценко А, Борзенко О, Бурлай Т. писали про економічну інтеграцію України в ЄС і аналізували інвестиційну діяльність Європейського союзу.

Інформаційно-аналітична база дослідження: Конституція України, Угода про асоціацію України з ЄС, нормативно-правові акти, якими регулюється євроінтеграційна політика України.

1. **Наукова новизна одержаних результатів:** Глибокий аналіз періоду 2014-2023: Дослідження присвячене ретроспективному огляду взаємин України та ЄС за цей час, дозволяючи визначити ключові події, тенденції та зміни в політичній, економічній, та культурній сферах.
2. Оцінка реформ та імплементації угоди: Аналіз реформ, здійснених Україною в контексті імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, і їх вплив на різні сфери життя країни.
3. Визначення викликів та досягнень: Виявлення основних викликів та досягнень у відносинах між ЄС і Україною, включаючи аналіз економічної інтеграції, політичного діалогу, культурного обміну, та реформ.
4. Аналіз впливу геополітичного контексту: Дослідження впливу геополітичних подій, зокрема конфлікту між Україною та Росією, на відносини між ЄС та Україною та їхній розвиток.
5. Виявлення перспектив співпраці: Аналіз можливих шляхів для подальшого розвитку та співпраці між ЄС і Україною в майбутньому на основі досліджених результатів.

Наукова новизна, результати дослідження дозволяють сформулювати **основні положення, які виносяться на захист:**

Політичні аспекти:

Протягом цього періоду Україна зіткнулася з численними викликами, пов'язаними з її територіальною цілісністю, суверенітетом і політичною стабільністю. У 2014 році Росія анексувала Крим, що призвело до міжнародного засудження і санкцій проти Москви. Крім того, на сході України тривали конфлікти між українськими урядовими силами та підтримуваними Росією сепаратистами, що призвело до значних людських страждань та економічних втрат. Незважаючи на ці виклики, Україна зберігала прихильність тіснішим зв'язкам з Європою шляхом різних дипломатичних зусиль, включаючи підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році. Однак угода ще не повністю реалізована через внутрішню політику та протидію Росії.

Економічні аспекти:

Угода про асоціацію між Україною та ЄС включала положення щодо лібералізації торгівлі, захисту інвестицій та економічної інтеграції. Незважаючи на певний прогрес у цих сферах, залишаються значні проблеми. Економіка України продовжує стикатися зі структурними проблемами, такими як корупція, неефективність та відсутність конкуренції. Більш того, конфлікт на сході України порушив торговельні потоки і перешкоджав економічному зростанню. Тим не менш, ЄС залишається одним з найбільших торгових партнерів України, і є можливості для збільшення торгівлі та інвестицій, якщо певні реформи будуть реалізовані успішно.

Впровадження та ефективність реформ:

Незважаючи на вищезазначені виклики, Україна досягла значного прогресу у впровадженні реформ в рамках Угоди про асоціацію. До них

належать судова реформа, антикорупційні заходи та створення незалежних інституцій. Однак необхідно зробити більше роботи, щоб ці реформи були ефективними і стійкими з часом. ЄС надає підтримку через програми технічної допомоги, але вкрай важливо, щоб Україна надавала пріоритет цим зусиллям для досягнення значущих результатів.

Вплив геополітики:

Геополітичні чинники, зокрема конфлікт між Україною та Росією, мали глибокий вплив на відносини України з ЄС. Росія використовувала різні засоби для підриву євроатлантичних прагнень України, включаючи енергетичний шантаж, пропагандистські кампанії та військове втручання. Незважаючи на ці виклики, Україна залишається відданою своїй меті членства в ЄС і НАТО, і Євросоюз висловив незмінну підтримку територіальної цілісності і суверенітету України.

Перспективи майбутньої співпраці:

Є кілька сфер, де Україна та ЄС можуть співпрацювати далі, зокрема:

1. Торгівля та інвестиції: ЄС залишається одним з найважливіших торговельних партнерів України, і є можливості для збільшення торгівлі та інвестицій, якщо певні реформи будуть успішно впроваджені.

2. Енергетична безпека: ЄС і Україна можуть співпрацювати в енергетичних проектах, спрямованих на зниження залежності від імпорту російського газу.

3. Міграція та управління кордонами: Україна та ЄС можуть працювати разом для вирішення міграційного тиску вздовж своїх спільних кордонів, забезпечуючи повагу до прав людини та верховенства права.

4. Вирішення конфлікту: ЄС може продовжувати надавати підтримку миротворчим ініціативам на сході України та сприяти врегулюванню конфлікту шляхом переговорів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась у доповіді на міжнародній науково-практичній конференції «КРАХ СОЦІАЛІЗМУ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПРОБЛЕМИ ПОСТКОМУНІСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ , Ніжин, 25-26 квітня 2023 року.

Основні положення та результати дослідження висвітлені у таких публікаціях:

1. Особливості розвитку взаємовідносин України та ЄС в постбіполярний період. Збірник Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції “КРАХ СОЦІАЛІЗМУ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПРОБЛЕМИ ПОСТКОМУНІСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ”, Ніжин, 25-26 квітня 2023 року. С. 63-65.
2. Співробітництво України та ЄС в умовах сучасних викликів. **Вісник студентського наукового товариства. Випуск 29. Ніжин С. 2023 75-78.**

Структура дослідження обумовлена завданнями та предметом дослідження. Магістерська робота складається із вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел.

Розділ 1.

Історичні аспекти відносин між Україною та ЄС

1.1 Період перед підписанням Угоди про асоціацію

Україна активно рухається у напрямку євроінтеграції. Це свідомий вибір наших громадян і одна з основних вимог Революції Гідності, яка відбулася у 2013-2014 роках. Українська влада поставила собі за мету стати членом Європейського Союзу, і це є стратегічним курсом нашої країни для досягнення перетворень та проведення реформ.

Союз ґрунтується на цінностях, таких як повага до гідності людини, свобода, демократія, рівність, верховенство права та захист прав людини, включаючи права меншин. Країни, що бажають приєднатися до ЄС, повинні відповідати Копенгагенським критеріям, затвердженим Європейською Радою у 1993 році. Ці критерії включають:

1. Політичні критерії: стабільність інститутів, які забезпечують демократію, верховенство права, повагу до прав людини та захист національних меншин.
2. Економічні критерії: наявність ефективної ринкової економіки та здатність витримувати конкурентний тиск та вплив ринкових сил у межах ЄС.
3. Інші критерії: здатність приймати зобов'язання, що випливають із членства в ЄС, включаючи строге дотримання цілей політичного, економічного та валютного союзу.
4. Ємність для інтеграції: спроможність ЄС абсорбувати нових членів, забезпечуючи розвиток європейської інтеграції, що є важливим для обох сторін. Цей критерій направлений на те, щоб розширення не призвело до послаблення європейської інтеграції. [3]

Угода про асоціацію між Україною та ЄС - це результат поступового розвитку наших стосунків з моменту отримання її незалежності, який почався ще у 1997 році.

Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 року, яка набула чинності 1 березня 1998 року, поклала початок співпраці між Україною та ЄС у багатьох сферах, включаючи політичні, торговельно-економічні та гуманітарні. УПС є важливим інструментом, який допомагає Україні отримати доступ до правових рамок єдиного європейського ринку та системи спільної торгівлі. Під час засідання Ради з питань співробітництва 21 лютого 2005 року було схвалено План дій Україна-ЄС. Цей двосторонній політичний документ дозволив країні значно розширити своє співробітництво з союзом, не змінюючи чинну договірно-правову базу. За своєю суттю План дій містив перелік конкретних зобов'язань, які держава повинна виконати, щоб посилити демократичні інституції, боротися з корупцією, провести структурні економічні реформи та розвивати співпрацю з ЄС у різних галузях.

У 2009 році Рада асоціації Україна-ЄС затвердила Щоденний план співпраці між обома сторонами.

22 грудня 2011 року було підписано документ, який підтверджує завершення переговорів. Виконання положень, що стосуються ЗВТ і входять до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, створило необхідні умови для поступового включення українського ринку до Спільного ринку ЄС. На рівні голов переговорних делегацій 30 березня 2012 року була зроблена попередня угода про асоціацію. З 2007 по 2012 роки пройшли 21 раундів переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 кіл переговорів щодо створення зони вільної торгівлі. Президент України В. Янукович оголосив про введення у дію рішення, прийнятого Радою національної безпеки і оборони України 12 березня 2013 року. Це рішення стосується невідкладних кроків, спрямованих на європейську інтеграцію України. Головна мета цих заходів полягає у

забезпеченні подальшого розвитку стратегічного партнерства між Україною та Європейським Союзом та його державами-членами шляхом політичної асоціації та економічної інтеграції з завершенням процесу укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2013 році, а також виконання домовленостей, досягнутих на 16-му саміті «Україна-ЄС». Прийняття Верховною Радою нового пакета законів наближає державу та союз до підписання Угоди про асоціацію. [1]

Ситуація з правами людини в Україні зазнала значних змін після протестів Євромайдану в 2014 році та подальшої анексії Криму російською федерацією, що явно порушило суверенітет і територіальну цілісність України. Наслідком цього у східній Україні виник проросійський сепаратизм, що спричинив тривалий збройний конфлікт, який розпочався у квітні 2014 року і триває понад три роки (за станом на 2017 рік). Після незаконної анексії Криму корінне кримськотатарське населення стало об'єктом безперервного переслідування та обмеження їхніх фундаментальних свобод, особливо у сферах вираження, зібрань, релігії, освіти та медіа. Зокрема, легітимний представницький орган кримських татар, відомий як Меджліс, був заборонений окупаційною владою у 2016 році. Тим часом конфлікт на сході України призвів до жахливих наслідків для цивільного населення, з численними звітами про розстріли, катування, примусові зникнення та інші грубі порушення прав людини, які документуються організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Організація Збройної Безпеки та Співробітництва в Європі та Рада Європи. Ці організації постійно засуджують розпад правової держави та відсутність доступу до механізмів правосуддя в регіоні. Згідно з даними Організації Об'єднаних Націй, презентованими у вересні 2017 року, принаймні 2505 цивільних осіб було вбито протягом періоду з квітня 2014 по серпень 2017 року. Офіс Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини зафіксував 34 766 випадків конфліктних втрат серед цивільного населення, українських

збройних сил та членів збройних груп, у тому числі 10 225 загиблих і 24 541 поранених. [14]

Після п'яти років переговорів Європейський Союз і Україна наближаються до підписання Угоди про асоціацію, найважливішої угоди двосторонніх відносин. Найбільш передова форма міжнародної угоди, з якою Європейський Союз може укласти угоди про асоціацію з країнами, з якими він готовий побудувати міцні та довгострокові відносини на основі довіри та поваги до спільних цінностей. Р. Петров сказав, що ці угоди стали «одним із найбільш впізнаваних брендів зовнішньої політики Союзу». Угода про асоціацію була підписана в два етапи. На позачерговому саміті Україна-ЄС 21 березня 2014 року була підписана політична частина. На другому етапі 27 червня 2014 року під час засідання Ради Євросоюзу Петро Порошенко, президент України, лідери ЄС та голови держав і урядів країн-членів союзу підписали економічну частину Угоди.

У грудні 2014 року під час засідання Ради асоціації Україна-ЄС сторони домовилися про оновлення та активацію Щоденного плану. 16 березня 2015 року оновлений Щоденний план був затверджений Радою асоціації шляхом обміну листами. У квітні 2014 року Європейська Комісія створила Групу підтримки ЄС (ГПЄ) для підтримки України.

1.2. Укладення Угоди про асоціацію та його важливі аспекти

Угоду про асоціацію 16 вересня 2014 року одночасно ратифікували Верховна Рада України та Європарламент. УА, однак, набуде чинності лише після того, як документ буде затверджено всіма сторонами. Очікуючи завершення процедури ратифікації країнами-членами ЄС, положення Угоди, що стосуються поваги до прав людини, основних свобод та правової держави; політичного діалогу та реформ; правосуддя, свободи та безпеки; економічної та фінансової співпраці, були тимчасово застосовані з 1 листопада 2014 року. Тимчасове застосування Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі

(DFCTA) було відкладено до 1 січня 2016 року як частина загальних зусиль з досягнення всеосяжного мирного процесу в Україні. [3]

Угода вступила в силу 1 вересня 2017 року. Згідно з Угодою про асоціацію ЄС з Грузією та Молдовою, загальне положення про «територіальне застосування» передбачає, що DFCTA буде застосовано «стосовно тих територій, на які уряд не здійснює ефективний контроль». Цей процес розпочнеться після того, як Грузія та Молдова зможуть забезпечити повне виконання та запровадження DFCTA на всій їхній території. [4]

Угода про асоціацію між ЄС та Україною охоплює численні положення, що підтверджують принципи незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та невтручання у кордони. Обидві сторони заявляють про свою прив'язаність до просування цих принципів у преамбулі та у статті 2 (Розділ I - Загальні принципи), які вважаються невід'ємними складовими Угоди.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі - УА) є розгалуженою угодою свого роду, яка послужила моделлю для подібних угод з Молдовою та Грузією. Загалом містить 46 додатків, протоколів та спільну декларацію, обсягом приблизно 2140 сторінок, опублікованих у Офіційному віснику ЄС. Ця угода демонструє безпрецедентний масштаб та рівень деталей у юридичному документі. У суті, УА спрямована на поглиблення політичних та економічних зв'язків між Україною та Євросоюзом через створення всебічного інституційного механізму та узгодження нових положень щодо наближення законодавства України до законодавства ЄС. Угода має велике значення для України у зусиллях створення з союзом зони вільної торгівлі, що наблизить країну до "поступової інтеграції" до внутрішнього ринку ЄС. Отже, УА відноситься до окремої категорії "угод про інтеграцію", або угод, які включають принципи, термінологію та юридичні положення Євросоюзу, тлумачені та застосовувані так, ніби Україна була державою-членом. Ці типи угод унікальні у практиці зовнішніх відносин ЄС.

Крім того, зміцнення політичного діалогу між сторонами у всіх сферах спільного інтересу підтримується за допомогою Статті 4, яка спрямована на сприяння поступовому зближенню поглядів у зовнішній політиці та питаннях безпеки з метою глибшої інтеграції України у європейську систему безпеки без порушення її суверенітету.

Варто відзначити, що ЄС однозначно засудив незаконну анексію Криму та Севастополя росією, визнаючи це за порушення суверенітету та територіальної цілісності України. У той же час Україна розглядає Кримський півострів як тимчасово окуповану територію (Верховна Рада України, 2014).

Згідно зі статтями 461-470 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом були створені інституційні механізми для ефективного виконання угоди, включаючи Раду асоціації, Комітет, Парламентський комітет та Платформу громадянського суспільства. Однак, незважаючи на ці зусилля, не всі аспекти угоди були успішно втілені. Недостатня інституційна потужність у міністерствах уряду утруднює своєчасне й повне виконання завдань, визначених у угоді. Крім того, опір з боку спеціальних груп та байдуже ставлення деяких парламентарів перешкоджають прийняттю законів, які є важливими для європейської інтеграції. Проте було зроблено значний прогрес у таких сферах, як підприємництво, сільське господарство, зменшення технічних бар'єрів у торгівлі, соціальна політика, трудові відносини, фінанси та енергетика. Україна також виконала 10% своїх зобов'язань за угодою за 2017 рік та 52% за 2018 рік. Для оптимізації процесу виконання угоди Україна запропонувала та узгодила новий підхід з ЄС, зосереджений на пріоритетних секторах, таких як цифровий ринок, митні політики, енергетика, правосуддя, свобода та безпека. [12]

Угоди про асоціацію між Європейським Союзом (ЄС) та третіми країнами довгий час є ключовою складовою зовнішньої політики ЄС, що було

закріплено Угодою Риму 1957 року. Цей договір передбачав можливість укладання угод з третіми державами, союзами держав або міжнародними організаціями, які забезпечували б взаємні переваги, спільні відповідальності, координовані дії та відмінні процедури. Хоча з часом були внесені деякі незначні коригування до цих положень, зокрема через Лісабонський договір та поточний Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), основні принципи залишаються незмінними.

Одним із основних недоліків, пов'язаних з виконанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, є неоптимальне планування та реалізація заходів з апроксимації законодавства публічними органами, що призводить до нерівномірного та повільного впровадження окремих заходів, а також до затримки у прийнятті нормативних актів, спрямованих на їх впровадження. Крім того, існує недостатня прозорість у процесі виконання, з неповною апроксимацією законодавства, виявленням розбіжностей та суперечностей серед прийнятих правових актів. Також є недостатньою інформація, надана громадськості про результати виконання Угоди, а також участь інституцій громадянського суспільства у її впровадженні. Нарешті, потрібно більше ефективних фінансових ресурсів і інструментів для виконання Угоди, оскільки поточне фінансування залишається недостатнім. За спільними зусиллями всіх зацікавлених сторін та за допомогою стратегічної державної політики ці виклики можуть бути подолані, що приведе до успішного виконання Угоди вчасно. У кінцевому підсумку, пріоритети зовнішньої політики України включають захист національного суверенітету та незалежності, розвиток міжнародного співробітництва та підтримки, а також невідворотну інтеграцію до європейського та євроатлантичного простору.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є унікальним юридичним документом, що створює умови для нового типу інтеграції між Україною та ЄС без формального членства. Вона має три

ключові особливості: комплексність, складність та умовність. По-перше, угода охоплює широкий спектр сфер відносин між Україною та Євросоюзом, включаючи політичну асоціацію та економічну інтеграцію. По-друге, вона встановлює складний режим через потребу узгодження існуючих угод та зобов'язань між сторонами. Нарешті, угода умовна щодо проведення Україною реформ, які визначатимуть рівень її інтеграції з Союзом. Угода також передбачає можливість участі України у деяких агентствах та інституціях ЄС, наприклад, Європейській атомній енергетичній спільноті (Євроатом), незважаючи на те, що це не охоплено обсягом угоди. Складність угоди підкреслюється тим, що деякі країни в межах ЄС мають особливий статус за цією угодою, наприклад, Ірландія та Велика Британія, які не підпадають під всі положення угоди. Крім того, угода містить умовну клаузулу, яка пов'язує прогрес країни у проведенні реформ з її інтеграцією з ЄС.

Як зазначалося раніше, у квітні 2014 року була створена Група з метою координації та забезпечення стратегічного керівництва стосовно підтримки Європейського Союзу (ЄС) у сфері економічних реформ в Україні, зокрема з реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Групу очолює Петер Балаш, заступник Генерального директора Генерального директорату Європейської Комісії з питань торгівлі, та безпосередньо звітує Президенту Європейської Комісії та Високому представнику Союзу з питань зовнішньої політики і політики безпеки.

Головні цілі Групи полягають у підтримці секторальних реформ в Україні, зокрема в реалізації Угоди про асоціацію з ЄС. Вони спрямовані на розвиток секторальної співпраці з українськими урядовими установами та громадськими організаціями, координацію роботи з послугами Європейської Комісії та Службою зовнішньої дії ЄС у сферах, таких як Консультативна місія ЄС щодо реформування цивільного сектору (Євромісія). Вони також прагнуть надавати допомогу Україні за допомогою Європейського

Інструменту Сусідства (ЄІС), Європейського Фонду Розвитку (ЄФР) та інших фінансових інструментів. Група акцентує увагу на кількох ключових секторах, зокрема на політичних питаннях, економічній стабільності та структурних реформах, торгівлі та митниці, сільському господарстві та санітарії, правосудді та внутрішніх справах, промисловості та підприємництві, енергетиці та довкіллі, транспорті та інфраструктурі, науковій співпраці, освіті та соціальній політиці. У цілому, Група відіграє важливу роль у координації та підтримці зусиль України з виконання Угоди про асоціацію та узгодженні її політики з політикою ЄС.

Приєднання України до Європейського Союзу відкриває країні можливість стати стабільною державою з великими перспективами у майбутньому. Досвід другої половини ХХ століття показує, що жодні конкретні умови чи національні особливості не можуть затримати невідмінних наслідків глобалізації. У результаті приєднання до ЄС, Україна може отримати значні переваги у політичній та економічній сферах завдяки участі в спільноті, яка активно й успішно накопичує досвід та зусилля для надійної колективної міжнародної безпеки, ефективно використовує ресурси й потенціал країн у сфері економіки та фінансів, створює сприятливі умови для підприємницького розвитку, сприяє свободі діяльності й пошуку інноваційних форм бізнесу, обмежує монополії за допомогою розумних методів та захищає економіку від демпінгу товарів. Однак, перед Україною також стоять виклики, такі як відсутність чіткого й визначеного концепту подальшого розвитку союзу, що призводить до невизначеності щодо долі ЄС та статусу країн-членів. Залежно від специфіки інтеграційного процесу та послідовності запобіжних заходів, прийнятих Україною, вона може перетворитися на країну з стійкою політичною системою, високорозвиненою ринковою економікою, соціально орієнтованими національними пріоритетами та християнськими моральними стандартами, або ж стати донорською країною та постачальником сировини для Єврозони,

інструментом у політичних маніпуляціях та жертвою ідеологічних експериментів. Тому Україна повинна ретельно розглянути ці фактори при прийнятті рішення щодо вступу до Євросоюзу.

1.3 Розвиток відносин після підписання Угоди про асоціацію

У 2018 році Україна досягла вирішального моменту у своїй інтеграції з Європою. Країна виявила значні успіхи у конституційному закріпленні стратегічних цілей щодо членства в Європейському Союзі (ЄС) та Північноатлантичному альянсі (НАТО). Український парламент відповів на громадський попит стати частиною ширшої родини європейських народів. Цей важливий крок закріпив зобов'язання України до європейської інтеграції та забезпечив, що ніщо не зможе це повернути. Конституційне закріплення європейської інтеграції стало важливим прецедентом, який захистить країну від політичних маніпуляцій.

Європейська інтеграція відкриває для України не лише можливості експорту до ЄС, але й розширює доступ до ринків третіх країн. Однак успішна євроінтеграція призводить до зменшення можливості росії тиснути на Україну. У 2018 році Україна змінила свій підхід до реалізації Угоди про асоціацію, прийнявши надзвичайно деталізований та комплексний документ - План заходів щодо виконання Угоди про асоціацію. Цей план чітко визначає всі завдання, надає основу для оцінки стану виконання та визначає додаткові орієнтації. Відбулися зміни в моделі взаємодії між урядом та парламентом. У лютому 2018 року Верховною Радою був затверджений перелік пріоритетних євроінтеграційних правових актів, який регулярно оновлюється. Незважаючи на позитивні результати, недостатня інституційна спроможність гальмує своєчасне та повне виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію міністерствами. Наявність значного опору з боку певних інтересних груп зменшує ефективність руху євроінтеграційних законодавчих ініціатив через Парламент. Незважаючи на це, були досягнуті успіхи в багатьох сферах, включаючи децентралізацію, реформу енергетичного сектору та реформу

державних служб. Величезна робота була проведена для досягнення фінансової прозорості та належного регулювання банків. Однак виконання Угоди про відповідність та прийняття промислової продукції (АСАА) залишається однією з основних цілей за 2019 рік, а також усунення бар'єрів на митниці. Важливо відзначити, що якщо Верховна Рада прийме закон про уповноваженого економічного оператора, який розглядається протягом трьох років у різних варіантах, можна очікувати прогрес у лібералізації торгівлі та вступу до Конвенції про єдиний режим транзиту.

За результатами виконання завдань, запланованих на 2018 рік, Україна виконала лише 52% з них. Однак поступово країна виконує зобов'язання за Угодою, які не були виконані у попередні роки. В результаті загальний результат виконання Угоди значно покращується. У цьому році було запропоновано ЄС новий підхід - розпочати процес інтеграції у пріоритетних секторах. На найвищому рівні політичного діалогу - на саміті Україна-ЄС у липні та Раді асоціації у грудні 2018 року - були визначені чотири пріоритетні напрямки співпраці для зміцнення політичної асоціації та економічної інтеграції між Україною та ЄС: у цифровому ринку, митній політиці, енергетиці та правосудді, свободі та безпеці. [15]

Україна отримала позитивну оцінку від ЄС щодо виконання Угоди про асоціацію та лібералізації візового режиму, демонструючи, що вона не є "ризиковою країною". Два мільйони українців вже скористалися новими можливостями для подорожей та бізнесу, що виникли внаслідок цієї угоди. ЄС та Україна продовжують співпрацювати у боротьбі з спільними загрозами, з реалізацією сотень проектів у сфері транспортної інфраструктури, житлового господарства, малих та середніх підприємств, енергоефективності тощо, загальна сума фінансової та кредитної підтримки яких перевищує 1,2 мільярда євро.

У 2018 році Україна зробила значні успіхи у виконанні Угоди про асоціацію з ЄС, досягнувши помітних результатів у кількох напрямках. По-

перше, Україна продовжила зміцнювати свою інституційну спроможність для виконання Угоди, включаючи прийняття нових законів та регулятивних актів, які відповідають стандартам Євросоюзу. По-друге, Україна зробила прогрес у виправленні технічних бар'єрів у торгівлі, що призвело до зростання експорту країни до ЄС на 42% порівняно з 2017 роком. По-третє, Україна впроваджувала зміни в сільському господарстві, зокрема, сертифікацію органічної продукції та створення умов для конкурентоспроможного експорту на ринок союзу. По-четверте, Україна зусиллями удосконалювала бізнес-середовище, включаючи впровадження професійних стандартів та спрощення процедур ліцензування. По-п'яте, Україна продовжила працювати над наближенням своєї законодавчої бази до стандартів ЄС у ключових секторах, таких як енергетика, транспорт та довкілля. По-шосте, Україна досягла позитивних результатів у сфері соціальної політики та трудових відносин, зокрема, розробленням професійних стандартів та створенням єдиного системи пенсійного забезпечення. По-сьоме, Україна робила кроки у напрямку реформи освіти, зокрема, запровадженням "Нової української школи" та впровадженням електронних систем для державних закупівель. По-восьме, Україна продовжила боротьбу з корупцією та організованою злочинністю, включаючи прийняття нових законів про боротьбу з корупцією та створення спеціалізованого суду для цього. Загалом, зусилля України щодо виконання Угоди про асоціацію призвели до значних досягнень у різних сферах, демонструючи її готовність поглиблювати співпрацю з ЄС. [15]

П'ята зустріч Ради співпраці між ЄС та Україною відбулася у Брюсселі 17 грудня 2018 року, на якій були відзначені досягнення України в реалізації Угоди про асоціацію, незважаючи на труднощі. Рада підкреслила важливість урядової участі в моніторингу та впровадженні угоди, та домовилася продовжувати діалог про поглиблення співпраці в пріоритетних напрямках, таких як енергетика, правоохоронна діяльність, митниця та цифрова

економіка. ЄС також визнав прагнення України до повної інтеграції свого енергетичного ринку після завершення реформ і запропонував оновити відповідний договір для спрощення впровадження. Торгівля між сторонами значно зросла після скасування мит.

До того ще Комітет з прав громадян Європейського парламенту схвалив режим безвізового спрощення для українських громадян 9 березня, остаточне рішення має бути ухвалено Європейським парламентом 6 квітня. Після затвердження документ буде опубліковано в Офіційному журналі Євросоюзу. Ефективний режим безвізового спрощення спонукав до необхідності глибшого діалогу між Україною та ЄС з питань правосуддя, свободи та безпеки, з фокусом на інтегрованому управлінні кордонами, кібербезпеці, організованій злочинності, гібридних загрозах, дезінформації та втручанні у вибори.

Програми міжнародної допомоги з боку ЄС 2015 - 2018 рр.

ПРОТЯГОМ ПЕРІОДУ ДОПОМОГА НАДАВАЛАСЬ В РАМКАХ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ			ПРОГРАМНИЙ ПІДХІД
2015	2016	2017	2018
EU SURE 55 + 40 млн ЄВРО	Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні 15 млн ЄВРО	Підтримка ЄС для Сходу України Support for the East 50 млн ЄВРО	Фінансування Фонду енергоефективності Energy Efficiency 50 млн ЄВРО
U-LEAD з Європою 90 млн ЄВРО	Підтримка комплексного реформування державного управління Public Administration Reform 104 млн ЄВРО	Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 37 млн ЄВРО	Управління державними фінансами Public Finance Management 55.5 млн ЄВРО
Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 15 млн ЄВРО	Підтримка реформ з розвитку верховенства права в Україні PRAVO 52.5 млн ЄВРО	NIF – Local Current Lending 13 млн ЄВРО	Підтримка енергоефективності в Україні EE4U-II 54 млн ЄВРО
	Technical Cooperation Facility 28.5 млн ЄВРО		Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 37 млн ЄВРО
			Програма ЄС для навичок: кращі навички для сучасної України EU4Skills: Better Skills for Modern Ukraine 58 млн ЄВРО
			Програми сприяння міжлюдським контактам: Будинок Європи» People to People Contacts Programme: House of Europe 18 млн ЄВРО
200 млн ЄВРО	200 млн ЄВРО	100 млн ЄВРО	272,5 млн ЄВРО

[15]

Конкретно на кінець 2018 року загальний бюджет зареєстрованих проектів міжнародної допомоги становив 351 мільйон євро. Україна отримала

секторальну бюджетну підтримку у розмірі 24,9 мільйонів євро через результати реформ у державному управлінні та регіональному розвитку. Крім того, Україна отримала доступ до фінансування проєктів через спільні оперативні програми на суму 60 мільйонів євро. Країна також забезпечила 50 мільйонів євро фінансування від Європейського Союзу для капіталізації Фонду енергоефективності. Меморандум про міжнародне співробітництво було підписано в квітні 2018 року, а уряд виділив 1,8 мільярда доларів США для поповнення фонду у державному бюджеті на 2019 рік. Під час п'ятого засідання Ради асоціації було підписано п'ять нових угод, які охоплювали такі теми, як реформування системи фінансового управління держави, професійна освіта, енергоефективність, охорона довкілля, транспорт, санітарія, фітосанітарний контроль, стандартизація, облік, аудит, електронна комунікація, кібербезпека та розширення зв'язків між Україною та країнами ЄС шляхом професійного обміну. Загальний бюджет України на проєкти міжнародної допомоги склав 351 мільйон євро, з секторальною підтримкою на суму 24,9 мільйонів євро через реформи у державному управлінні та регіональному розвитку (2018). Також Україна забезпечила 50 мільйонів євро фінансування від Європейського Союзу для капіталізації Фонду енергоефективності. У квітні 2018 року був підписаний меморандум про міжнародне співробітництво, а уряд виділив 1,8 мільярда доларів США на поповнення фонду в державному бюджеті на 2019 рік. Під час п'ятого засідання Ради асоціації було підписано п'ять нових угод, що охоплювали такі теми як системи фінансового управління держави, професійна освіта, енергоефективність, охорона довкілля, транспорт, санітарія, фітосанітарний контроль, стандартизація, облік, аудит, електронна комунікація, кібербезпека та професійний обмін між Україною та країнами ЄС. [15]

Також, є інші дані про виконання Угоди про асоціацію Україною. За даними Українського Центру Європейської Політики загальний прогрес виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію між Україною

та ЄС, становить 55% за станом на 2022 рік. [16, 36] Це охоплює як повністю виконані, так і частково досягнуті результати. "Розширене" виконання становить 30,4%, тоді як 26,2% класифікують як "суттєве" (завершена законодавча робота, але не всі необхідні акти прийняті чи практичні дії здійснені). Ще 21% перебувають на початковому етапі виконання, а 20,8% ще не розпочали своє виконання. Нарешті, 1,6% зобов'язань мають критичні порушення щодо відповідності законодавству ЄС. Повільний темп прогресу був обумовлений не небажанням втілювати реформи, а дуже ускладненою війною ситуацією в державному управлінні. Ресурси були перенаправлені на вирішення виникаючих криз, спричинених російською агресією, включаючи побудову військових оборонних засобів, надання гуманітарної допомоги та відновлення функцій уряду. Висока міра руйнування в різних секторах, які перебували під впливом євроінтеграційних реформ з 2016 року, зробила збереження наявного потенціалу пріоритетом перед проведенням подальших реформ. [16]

У період воєнного стану 2022 року уряд ефективно відмовився від виконання певних функцій. Зокрема, були реалізовані наступні заходи:

- Призупинення діяльності з регулювання ринку;
- Призупинення більшості процедур закупівель, встановлених законами про публічні закупівлі та закупівлі для оборони, за винятком процесу відкритих тендерів;
- Призупинення контролю за державною допомогою.

Прогрес у втіленні політичної частини Угоди про асоціацію стикається зі значними викликами на етапі практичної реалізації. Серед них – відсутність політичної волі завершити реформу держслужби та децентралізацію, а також реформи судово-правової системи та антикорупційних політик. З настанням військової агресії ситуація лише ускладнилася: прозорість у роботі уряду зменшилася, а усі суспільні зусилля були спрямовані на протидію збройній агресії.

Уряду України наступних років належатиме значна робота щодо підготовки та впровадження додаткових актів для повного виконання Угоди про асоціацію, підписаної з Європейським Союзом. Згідно угоди, лише після завершення цього процесу можна буде вважати, що Україна виконала свої зобов'язання. Хоча деякі сектори, такі як зовнішня та безпекова політика, а також телекомунікаційний сектор, зробили значний прогрес, інші залишаються незавершеними або тільки почались. Наприклад, 20,8% зобов'язань не були ініційовані, тоді як ще 21% перебувають на початковій стадії. Ці невиконані зобов'язання потребують системних та складних змін, які неможливо здійснити без політичної волі чи значних організаційних зусиль. Реформи в таких сферах, як адміністративно-територіальний устрій, законодавство про інтелектуальну власність, митна реформа, торгівля викидами, стандарти безпеки для автотранспорту та зміни до Закону про державну допомогу також потребують уваги. Отже, подальший прогрес у виконанні умов Угоди про асоціацію буде залежати від здатності реалізувати ці зміни. [16]

Отже, Україна веде активну політику для європейської інтеграції, віддавши перевагу членству в Європейському Союзі як стратегічній меті. Угода про асоціацію з ЄС, підписана у 2014 році, є важливим кроком у цьому напрямку. Ця угода регулює широкий спектр сфер, включаючи торгівлю, інвестиції, енергетику, права людини та правосуддя.

Угода про асоціацію передбачає створення зони вільної торгівлі, ліквідацію митних бар'єрів, підтримку інвестицій, підвищення рівня правової держави та співпрацю у сферах освіти та культури. Це важливий крок для покращення відносин між Україною та ЄС.

Проте, після подій Євромайдану та анексії Криму у 2014 році, Україна стикнулася з викликами, такими як проросійські сепаратистські рухи та

тривалий конфлікт на сході країни. Незважаючи на це, Україна продовжує рухатися в напрямку європейської інтеграції.

Для повного виконання Угоди про асоціацію необхідно подолати внутрішні та зовнішні перешкоди, забезпечити ефективність впровадження, вирішити можливі конфлікти та сприяти інклюзивному та сталому розвитку. Це вимагає від України подальших зусиль та співпраці з ЄС для досягнення спільних цілей.

Розділ 2.

Політичні аспекти співпраці України з ЄС

2.1 Політична діалогова платформа та співпраця

Політичний діалог між Україною та Європейським Союзом відбувається на різних рівнях, включаючи самітні зустрічі голів парламентів, комітетні засідання та через постійні делегації. Цей діалог має різні формати, такі як спільні комітети, створені обома парламентами, міжнародні делегації післядипломної освіти та інші. Діалог між головами парламентів розпочався після Євромайдану у 2013-2014 роках, коли в Україні відбулася значна політична криза та була сильна підтримка з боку Парламенту ЄС. Тодішній Президент Європарламенту Мартін Шульц призначив двох спеціальних посла - колишнього Президента Європейського Парламенту Піта Кокса та колишнього Президента Польщі Олександра Квасневського - для роботи над цим складним питанням у співпраці з українськими зацікавленими сторонами. Ця місія здійснила 27 візитів до України протягом періоду з червня 2012 року по листопад 2013 року.

У вересні 2014 року Україна та Європейський Союз підписали Угоду про асоціацію, яку одночасно ратифікували парламенти обох країн. Після успішних парламентських виборів в Україні у жовтні 2014 року, парламентське співробітництво стало більш стратегічним. Європейський парламент обрав Україну пріоритетною країною для розвитку парламентського потенціалу та сприяння діалогу. Спочатку Європейський парламент працюватиме над меморандумом про взаєморозуміння з парламентом України для встановлення правової основи для майбутньої співпраці. Україна також запрошена взяти участь у ініціативі "Діалоги Жана Моне" Європейського парламенту. У липні 2015 року Європейський

парламент підписав меморандум про взаєморозуміння з парламентом України, зобов'язуючись надавати комплексну парламентську підтримку протягом 18 місяців.

Меморандум про взаєморозуміння між Європейським парламентом та українським парламентом спрямований на зміцнення інституційних здатностей Верховної Ради України через різноманітні заходи, включаючи:

1. Підвищення конституційної ролі законодавчого органу у процесі ухвалення законів, контролі та представництві.
2. Покращення якості законодавства та законодавчого процесу в Україні.
3. Підвищення прозорості, ефективності та відповідальності у роботі українського парламенту.
4. Підтримка ефективної реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Для втілення цього меморандуму Європейський парламент створив Місію з оцінки потреб Верховної Ради України, під керівництвом колишнього президента Європейського парламенту П. Кокса. Місія протягом трьох місяців визначатиме сфери, де потрібна підтримка українському парламенту, та покращуватиме його інституційні можливості. Результати оцінки будуть представлені у звіті, що буде містити рекомендації щодо внутрішніх реформ та заходів з розвитку потенціалу.

Місія спрямована на різноманітні заходи, такі як навчальні програми для українських депутатів, працівників Верховної Ради та членів парламентських комітетів. Ці заходи включатимуть візити до Європарламенту, обмін передовими практиками та організаційну підтримку. Крім того, будуть проводитись спільні конференції, семінари та круглі столи в Києві або Страсбурзі/Брюсселі.

Після підписання меморандуму обидва парламенти сконцентрувалися на впровадженні "Звіту та дорожньої карти внутрішніх реформ та збільшення потенціалу українського парламенту". Цей звіт був представлений на конференції в Європейському парламенті у лютому 2016 року і прийнятий Радою в березні 2016 року. Щоб спонукати український парламент продовжувати реформи, Європейський парламент запропонував участь у "Діалозі Жана Моне з метою миру та демократії", що є м'яким інструментом для сприяння парламентській медіації та діалогу. Цей діалог спрямований на підвищення здатності політичних лідерів розвивати істинний міжпартійний діалог і будувати консенсус, необхідний для створення демократичної парламентської культури.

Після парламентських виборів 2019 року в Україні та Європі стратегічний розвиток політичного діалогу продовжився. Зокрема, відбувся 7-й Діалог Жана Моне між українським парламентом та Європарламентом з участю новообраних членів Верховної Ради України та представників політичних груп Європарламенту. Учасники прийняли методологію діалогу та підтвердили свою готовність реформувати Верховну Раду України відповідно до "Звіту та Дорожньої карти внутрішніх реформ та збільшення потенціалу інституційності Верховної Ради України". Сторони домовилися про створення робочої групи, до складу якої увійдуть представники усіх фракцій і груп у Верховній Раді України, а також технічний персонал Секретаріату Верховної Ради України. Результати 7-го Діалогу Жана Моне показали зацікавленість сторін у створенні робочої групи для подальшої реалізації Меморандуму про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європарламентом, а також підтримки постійної співпраці між двома інституціями. Додатково відбулася телефонна розмова між Спікером Верховної Ради України та Президентом Європарламенту 4 червня 2020 року, під час якої вони обговорили кілька питань, пов'язаних з планом спільних заходів між Україною та ЄС. 22 березня 2021 року Спікер Верховної Ради

України та Президент Європарламенту підписали Меморандум про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європарламентом, спрямований на регулювання загальних рамок парламентської підтримки, включаючи проведення Діалогів Жана Моне та збільшення потенціалу Верховної Ради України. [21]

Політичний діалог на парламентському рівні між Україною та Європейським Союзом відбувається у рамках міжпарламентських делегацій, створених для виконання зобов'язань України перед європейською інтеграцією. Це включає Парламентський Комітет з Асоціації (РСА), що є форумом для зустрічей та обміну думками між членами українського парламенту та Європейського парламенту. РСА складається з рівної кількості членів з обох сторін, з одним з них обіймаючи посаду голови комітету в певний час. Участь у засіданнях РСА можуть приймати також представники Ради Європи та Європейської Комісії. Комітет збирається двічі на рік, чергуючи засідання між Києвом та Брюсселем, та може скликати додаткові зустрічі для спеціальних заходів. РСА може створювати підкомітети для розвитку парламентського діалогу у конкретних сферах співпраці та надавати внесок у роботу комітету. До цього часу підкомітети не були створені. Засідання РСА зазвичай завершуються підсумковими заявами та рекомендаціями. У високорівневому політичному діалозі, включаючи саміти, РСА також грає роль, ухвалюючи спільні заяви та рекомендації щодо пріоритетних питань. Наприклад, у жовтні 2020 року, за кілька днів до 22-го двостороннього саміту між Україною та ЄС, відбулася неформальна онлайн-зустріч Бюро РСА, під час якої відбувся відкритий обмін поглядами щодо очікувань і пріоритетів на майбутній саміт, який очікувалися важливі результати та підтримка українських реформ на шляху до подальшої європейської інтеграції. У травні, червні та вересні 2020 року РСА провів три засідання та організував численні онлайн-конференції за участю депутатів Верховної Ради та членів Європейського Парламенту. Крім того, у липні 2020

року в межах РСА були створені тематичні групи з участю депутатів Верховної Ради та членів Європейського Парламенту, і впродовж липня відбулися відповідні онлайн-засідання цих груп, під час яких сторони обмінювалися поглядами на актуальні питання, пов'язані з обговорюваними темами. Останнє засідання РСА відбулося 7 грудня 2020 року, але через пандемію активність комітету значно впала. Однак під час цього віддаленого засідання РСА ухвалив важливі політичні заяви та рекомендації щодо питань, таких як відносини між Україною та ЄС, парламентський аспект, реформи, законодавча програма, спільні цінності та боротьба з корупцією. [21]

COSAC (Conference of Parliamentary Committees for Union Affairs) - Конференція парламентських комітетів з питань європейських справ - це платформа для національних парламентів країн-членів Європейського Союзу з метою обговорення та обміну інформацією з питань європейських справ. Заснована у 1989 році, COSAC збирається кожні два роки, і кожна участь країни відправляє шість членів. Крім того, країни-не-члени запрошуються для участі трьома спостерігачами. Вона була створена для зміцнення ролі національних парламентів у справах ЄС і була визнана Лісабонським договором як офіційна інституція. Хоча Україна намагається бути учасником зі статусом спеціального гостя з 2008 року, правила цієї конференції вимагають, щоб запрошення видавалося теперішньою президентурою Ради Європейського Союзу, яка історично відхиляла запити України. Однак за останні роки були спроби модифікації правил COSAC з метою більш інклюзивної участі аспірантських країн-членів, таких як Україна. Незважаючи на ці зусилля, Україна залишається поза повним участі у конференції, з обмеженими можливостями участі через випадкові запрошення.

Україна була запрошена прийняти участь у пленарних засіданнях Ради Європейського Союзу (COSAC) у 2017 (в Естонії) та 2019 роках (у Болгарії), але до цього часу не брала участі через різні причини. Після виборів 2019 року

тема конференції знову була піднята у роботі комітету Верховної Ради України з європейської інтеграції, але через пандемію COVID-19 це питання було відкладено. Українська делегація планує звернутися з проханням про участь у COSAC найближчим часом, щоб зміцнити політичні сили у Європарламенті, створити нові ідеї та сприяти їх ефективному втіленню. З 2014 року у Європарламенті існує неформальна група під назвою "Друзі української Європи", яка підтримує інтеграцію України в Європейський Союз через неформальний діалог. [39] Основні рішення, ухвалені цією групою, включають підтримку програми макрофінансової допомоги ЄС для України на суму 1 мільярда євро, прийняття резолюцій щодо ситуації в Азовському морі та присудження Олегу Сенцову Премії Сахарова «За свободу думки». [41]

4 червня 2019 року Володимир Зеленський здійснив свій перший офіційний візит до Брюсселя у якості Президента України з метою підтвердження стабільного курсу країни на вступ до ЄС та НАТО незважаючи на зміни у керівництві. Під час зустрічей з Президентом Європейської Комісії Жан-Клодом Юнкером та Президентом Європейської Ради Дональдом Туском, Зеленський наголосив на важливості реформ на ринку, уникненні дефолту та боротьбі з корупцією. Незважаючи на обережність деяких європейців у швидкому оцінюванні президентства Зеленського, український лідер проявив відданість незалежності від фінансових груп та побудові амбіційного діалогу.

Шосте засідання Україна-ЄС Ради асоціації відбулося за участю Прем'єр-міністра Олексія Гончарука та віце-президента ЄС Жозепа Борреля. Уряд України представив свої плани реформ, які отримали позитивну оцінку з боку ЄС. Обидві сторони відзначили прогрес у політичній асоціації, економічній інтеграції та торгівлі, зокрема, збільшення двосторонньої торгівлі. ЄС підкреслив необхідність продовження реформ для створення прозорих і рівних умов для бізнесу та інвестицій. Україна зробила кроки до

створення Вищого антикорупційного суду та відновлення роботи Національного антикорупційного бюро, проте Конституційний Суд прийняв рішення, що електронні декларації майна громадських активістів є незаконними. Європейські партнери висловили занепокоєння щодо цих подій та підтвердили готовність продовжувати підтримку територіальної цілісності та суверенітету України у контексті російської агресії.

У березні 2020 року уряд України, очолюваний Олексієм Гончаруком, був звільнений через неефективний економічний розвиток і невідповідність до стрімко поширюваної пандемії COVID-19. Прем'єр-міністром став Денис Шмигаль, який змінив кількох міністрів, зокрема тих, хто відповідає за зовнішню політику. Коли новий уряд почав свою роботу, йому довелося стикнутися з новими зовнішніми викликами. За рахунок зростання кількості хворих у ЄС та інших міжнародних партнерів країни почали обмежувати постачання медичного обладнання, необхідного для боротьби з коронавірусом. Розгорнулася глобальна боротьба за сучасні апарати штучної вентиляції легень для лікування пацієнтів. Пандемія суттєво вплинула на мобільність, внаслідок чого Україна та країни-члени ЄС тимчасово закрили кордони для перетину та обмежили в'їзд іноземцям. Європейський Союз ввів додаткові заходи для туристів, зокрема обов'язкову 14-денну карантинну самоізоляцію. В умовах цих змін уряд України намагався знайти компроміс між боротьбою з пандемією та збереженням темпу реформ для євроінтеграції. ЄС виділив понад 190 мільйонів євро гуманітарної допомоги, включаючи медичні засоби та апарати штучної вентиляції легень. У березні Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн представила команду з п'яти комісарів, які відповідали за боротьбу з пандемією. Янез Ленарчіч, Європейський комісар з гуманітарної допомоги та кризового управління, був призначений керувати підготовкою до відповіді ЄС на COVID-19. Представники уряду провели свої перші телефонні розмови щодо карантинних заходів та управління в тому ж місяці. Уряд України

стикався з викликами у координації реформ для європейської інтеграції через обмеження, пов'язані з пандемією «ковіду», особливо заборонаю проведення прозорих конкурсів на вакантні посади експертів у сфері реформ. Цей дефіцит інституційної потужності уповільнив прогрес у впровадженні Угоди про асоціацію з ЄС.

У вересні 2020 року віце-президент Європейського союзу Жозеп Боррель здійснив перший візит до України у своєму новому обов'язку. В ході зустрічі обговорювали підготовку до жовтневого саміту між Україною та ЄС, підтверджуючи підтримку Україні у боротьбі проти російської агресії. Проте Боррель відклав запланований візит до Донбасу та кордону через підозру на захворювання на COVID-19. Європейський Союз висловив занепокоєння через сповільнення темпів реформ під час пандемії, особливо після недавньої зміни уряду в Україні та звільнення реформаторів.

22-й саміт Україна-ЄС, що відбувся 6 жовтня, українські владні структури оцінили як успішний. Деякі експерти зауважили, що за часів президента Петра Порошенка Київ не мав такої амбіційної мови в резолюціях самітів Україна-ЄС. Зокрема, вони відзначили підтримку союзу у відстоюванні від російської агресії. Після цієї зустрічі ЄС погодився ініціювати процес оновлення Угоди про асоціацію та вітав прогрес у напрямку "індустріального безвізу".

У лютому 2021 року Європейська комісія представила нову порядку денний для країн Середземномор'я, що включає Економічний та Інвестиційний План для цього регіону. Ця ініціатива разом із Планом Економічного та Інвестиційного Розвитку для Західних Балкан, встановлює нові формати співпраці між сусідніми країнами та розширенням протягом терміну Урсули фон дер Ляйєн як Президента Європейської комісії до 2024 року. [20]

Європейська Комісія пропонує виділити 7 мільярдів євро для країн Південного Сусідства та 9 мільярдів євро для Західних Балкан через новий

фінансовий інструмент, названий Інструмент розвитку співробітництва з країнами Індії та Частини Китаю (NDICI). Метою є залучення додаткових приватних та публічних інвестицій на суму до 30 мільярдів євро та 20 мільярдів євро відповідно протягом наступного десятиліття. [20]

Візит голови Європейської ради Шарля Мішеля до України 2-3 березня 2021 року стане новим кроком у створенні нової порядку денного для країн Східного партнерства, зокрема для України. Його поїздка виявила значний прогрес у двосторонньому співробітництві між Україною та ЄС, особливо після його візитів на Донбас та прикордонного переходу біля контактної лінії. Мішель кілька разів осудив російську агресію та дії сепаратистських груп "ЛНР/ДНР" під час своїх виступів, а також зазначив, що прибув із чітким повідомленням до українського народу, підкреслюючи, що Європа не може існувати без України та спільних цінностей, таких як демократія, правова держава, міжнародне право та права людини.

У період 2014-2021 років санкції проти Росії були розширені та продовжені, переважно спрямовані проти колаборантів з Криму, Донецької та Луганської областей, російських політиків, посадовців і компаній, що діяли на окупованих українських територіях. Однак ці санкції не суттєво вплинули на російську економіку, оскільки уряд та бізнес адаптувалися шляхом обходу обмежень різними способами. Навіть при забороні постачання європейського енергетичного обладнання до Криму, турбіни Siemens були доставлені на півострів шляхом контрабанди, і росія продовжувала імпортувати компоненти для високотехнологічної зброї, яка використовувалася в Україні. Секторальні санкції ЄС мали залишатися дійсними до моменту, коли Росія виконає Мінські угоди щодо врегулювання конфлікту на сході України.

Європейський Союз ввів нові санкції проти росії 24 лютого 2022 року після визнання незалежності ЛНР/ДНР. Серед них були персональні санкції проти російських посадовців, таких як президент путін, прем'єр-міністр

мішустін, міністр закордонних справ лавров та міністр оборони шойгу, а також спрямовані заходи проти державних установ, таких як Міністерство оборони та Федеральна служба безпеки. Додаткові санкції вводилися поетапно протягом березня по червень 2022. [19]

2.2 Взаємодія в сфері зовнішньої політики та безпеки

У країнах Східного партнерства у 21 столітті пріоритетом є євроінтеграція та перетворення євроатлантичної політики, узгоджуючи свої сили та інтереси регіонально. Дослідження вивчають співпрацю України з ЄС та НАТО для підвищення її міжнародного статусу, протидії негативним уявленням та підтримки міжнародних ініціатив через відповідні інформаційні зусилля. У сфері наукових досліджень, пов'язаних з Східною Європою та інтеграцією України у європейські та євроатлантичні структури, кілька праць виділяються своїм глибоким аналізом політичних та безпекових стратегій у цьому контексті. Особливо варто відзначити дослідження Л. Брента (2019), яке розглядає витончені аспекти інтеграції з політичного погляду, а також роботу Н. Дженнінгс (2019), що глибоко вдавалася у питання безпеки у цих процесах. Дослідження У. Кюна (2018) подібно аналізувало складнощі євроатлантичної інтеграції та її вплив на регіональну стабільність. Робота А. Мехти (2020) проливає світло на перетин європейських імперативів забезпечення безпеки у збереженні миру в регіоні. Ці праці разом сприяють розумінню багатогранності інтеграції Східної Європи та її значення в забезпеченні стабільності у ширшому геополітичному ландшафті. [18]

Програма Східного партнерства ЄС спрямована на сприяння демократії, економічного зростання та стабільності в Східній Європі шляхом зміцнення зв'язків з шістьма партнерськими країнами - Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Молдовою та Україною. Програма включає декларації, які можуть сприяти зміцненню стійкості сусідніх країн і дозволити ЄС та його партнерам ефективніше вирішувати внутрішні та

зовнішні виклики. Хоча тривають дискусії щодо зусиль України щодо отримання членства в ЄС, Європейський парламент рекомендує надати широкі можливості інтеграції України, Грузії та Молдови в рамках нової моделі "Східне партнерство+". Крім того, програма "Зміцнення стійкості" спрямована на покращення політичних та економічних відносин між ЄС та партнерськими країнами для підвищення стабільності, процвітання та стійкості в регіоні.

Україна прагне до ближчої економічної співпраці в рамках ініціативи "Східного партнерства+", що включає укладення угоди про спільний авіапростір з ЄС та інтеграцію у панєвропейську транспортну мережу. Економічними пріоритетами є підписання угод щодо оцінки відповідності та визнання продуктів, що спростило б експорт в ЄС. Крім того, Україна планує підписати програму цифрової трансформації під назвою "Цифрова агенда України" для подальшого зміцнення співпраці з ЄС.

Європейський союз зосереджується на розробці нових стратегій економічного зростання, впровадженні нових технологій з урахуванням соціальної прийнятності, реорганізації бізнесу та сприянні співпраці між суспільним та приватним секторами. Ці зусилля включають укладення Угоди про відповідність та прийняття промислової продукції з країнами-партнерами для створення міцної та сталій промислової бази. Європейська комісія прагне співпрацювати з зацікавленими сторонами для розробки спільних принципів сучасної промислової політики для допомоги бізнесу подолати поточні виклики. Крім того, ЄС спрямовує зусилля на поліпшення бізнес-середовища, особливо для малого та середнього бізнесу, просування одного цифрового ринку, підтримку впровадження енергоефективних технологій та зміцнення конкурентоспроможності у сфері туризму.

Згідно з Європейською комісією (2018), ключовими особливостями перспектив інтеграції Європи є діджиталізація управління в Європі та використання електронних послуг у різних сферах завдяки спільним

зусиллям країн Європи у сфері передових цифрових технологій. Це передбачає адаптацію європейських ринків до нових соціально-економічних умов, одночасно розвиваючи наукові дослідження та інновації. Для підтримки цих цифрових зусиль у країнах Східного партнерства та формування цифрового ландшафту була запроваджена ініціатива EU4Digital через кілька регіональних проєктів, включаючи "EU4Digital Networks", "EU4Digital Facility", "EU4Digital - Broadband Strategies in the EaP Region" та "EU Programme on Cyber". Ці проєкти спрямовані на поліпшення цифрового зв'язку та сприяння сталому економічному зростанню в регіоні. [18]

Як заявив Посол Хюг Мінгареллі, голова Представництва Європейського Союзу в Україні (2016—2019): «Ми раді презентувати програму EU4Digital та хотіли би підкреслити, що ЄС приділяє велике значення зусиллям України щодо розвитку цифрового порядку денного. Гармонізація цифрових ринків призведе до збільшення конкуренції, а це — кращі онлайн-сервіси за кращою ціною. Це залучить інвестиції, активізує торгівлю та працевлаштування, сприятиме соціальному та економічному розвитку країни». [39]

У сфері транснаціональної безпеки пріоритетами України є спільні зусилля з Європейським Союзом (ЄС) для вирішення різних проблем, таких як протидія гібридним загрозам та забезпечення кібербезпеки, управління міграційними питаннями, співпраця в енергетичній безпеці та вираз відвертості щодо проєкту газопроводу Nord Stream-2 (Північний потік-2). Крім того, Україна має намір узгодити свою екологічну політику з Європейським зеленим курсом, що дозволить спільні зусилля у вирішенні екологічних викликів. Для підтримки євроатлантичної інтеграції Київ прагне синергізувати співпрацю в галузі безпеки між ЄС та Північноатлантичним альянсом (НАТО). Шляхом можливої участі в оперативних операціях швидкого реагування ЄС та узгодження зобов'язань з безпеки України у сферах спільного інтересу, Україна демонструє свою готовність брати участь

в безпечному співробітництві на рівні Європейського Союзу. Крім того, отримання Україною статусу члена Партнерства по підвищенню можливостей в цьому блоці сприяє глибшій двосторонній співпраці між альянсом та нечленськими країнами, такими як Україна. Цей статус дозволяє посилити співпрацю в сферах збору розвідувальної інформації та надає можливості українському військовому персоналу брати участь в операціях альянсу. Завдяки використанню свого досвіду в боротьбі з російською агресією на сході України, включаючи гібридний аспект, обмін розвідувальною інформацією та забезпечення безпеки в Чорному морі, Україна вносить цінний внесок у роботу альянсу НАТО. [18]

Український уряд реалізував різноманітні комунікаційні заходи для збільшення підтримки громадськості його політики щодо європейської та євроатлантичної інтеграції. Ці заходи включають кампанії, що акцентують успішну реалізацію Європейських стандартів в Україні, демонструють успішні історії українського бізнесу, науки, культури та громадських ініціатив в ЄС. Також плануються тренінги та семінари з метою зміни уявлень громадян щодо НАТО та національних політик. Для оцінки ефективності цих заходів дослідження проаналізувало міжнародні та українські медіа, виявило патерни громадського інтересу до інтеграції України з Європою. Знайдені дані вказали на значну різницю у популярності запитів, пов'язаних з Угодою про Асоціацію з ЄС та тими, що стосуються відносин України з НАТО.

Як вже зазначалось у попередньому розділі Європейський союз значно розширив і посилив свої санкції проти росії, охопивши різні сфери, включаючи оборону, енергетику, транспорт та медіа. Нові обмеження передбачають обмеження для російських військових компаній та установ, заборону експорту подвійного призначення до рф та обмеження фінансування енергетичних проектів у росії. Крім того, ЄС заморозив активи, що належать Центральному банку рф, та заборонив європейським банкам надавати кредити російським структурам. У сфері транспорту ЄС заборонив

російським літакам польоти у своєму повітряному просторі та обмежив доступ до російських портів для неросійських суден. Також постраждала медіа-сфера: ЄС поступово відмовляється від трансляції російських пропагандистських каналів RT і Sputnik. Крім того, ЄС ввів санкції проти російських установ, які пропагують "російський мир", та заморозив активи певних осіб, пов'язаних з цими організаціями. Загалом, з початку 2022 року до списку санкцій було додано понад 200 російських підприємств і організацій, але найбільш контроверсійним питанням залишається енергетичний ембарго, яке може позбавити Росію значних надходжень і призвести до економічної кризи. [19]

Постійна російська агресія проти України стала серйозним викликом для спільної зовнішньої політики ЄС і спонукала країн-членів шукати компроміси в питаннях, де раніше вони не були готові до таких кроків. У відповідь на дії РФ ЄС прийняв кілька пакетів санкцій, які, очікується, матимуть негативний вплив на економіку Росії. Проте за словами Високого представника ЄС Жозепа Борреля: "санкції потребують стратегічної терплячості, оскільки їхній бажаний ефект може зайняти певний час". Протягом останніх восьми років політика ЄС щодо Росії радикально змінилася з обережних заходів на більш жорсткі заходи, включаючи введення суворих санкцій, які впливають на найбільш прибуткові сектори Росії, такі як нафта, газ, транспорт і фінанси. Поточна політика ЄС стосовно підтримки України в її конфлікті з РФ є результатом складних рішень, прийнятих як на національному, так і на наднаціональному рівнях і потребує згоди країн-членів. Національні лідери можуть блокувати прийняття політики ЄС за допомогою процедури одного голосування, як це було у випадках Угорщини і Італії. Для вирішення цієї проблеми деякі європейські лідери пропонують змінити процедуру голосування, але це буде довгий і складний процес, оскільки це торкнеться найбільш чутливих національних інтересів країн-членів. Тому Росія продовжує експлуатувати ці національні фактори в своїй

боротьбі проти спільної лінії наднаціональних інституцій. Незважаючи на всі труднощі Україна досягла бажаного. Так, 23 червня 2022 року, лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС.

Кандидатура на вступ до Євросоюзу включає фінансову допомогу для реформ і трансформації суспільства, правової системи та економіки, пріоритетною є інтеграція за допомогою грантів, інвестицій або технічної допомоги з інструментів, таких як Інструмент попереднього приєднання. [43]

Отже, Зв'язки між Україною та Європейським Союзом підтверджуються через різноманітні співробітництва та ініціативи, починаючи від Угоди про асоціацію, яку підписали в 2014 році. Угода спрямована на покращення законодавчого процесу в Україні, зміцнення інституційних можливостей та сприяння впровадженню реформ.

Європейський парламент визначив Україну як пріоритетну країну для розвитку парламентського потенціалу та сприяння діалогу. Взаємодія між українським та європейським парламентами орієнтується на реалізацію Угоди про асоціацію та реформи в Україні.

Україна продовжує співпрацювати з Євросоюзом у багатьох напрямках, включаючи розширення можливостей для інтеграції через програму Східного партнерства. Це включає поліпшення демократії, економічне зростання, стабільність та підтримку в реалізації реформ.

ЄС також вживає заходів щодо санкцій проти росії через її дії в Україні, і питання енергетичного ембарго залишається обговорюваним. Санкції мають вплив на російську економіку, але їх ефективність може виявитися не відразу.

Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що вказує на бажання Європейського Союзу поглиблювати свої стосунки з Україною та підтримувати її на шляху до європейської інтеграції.

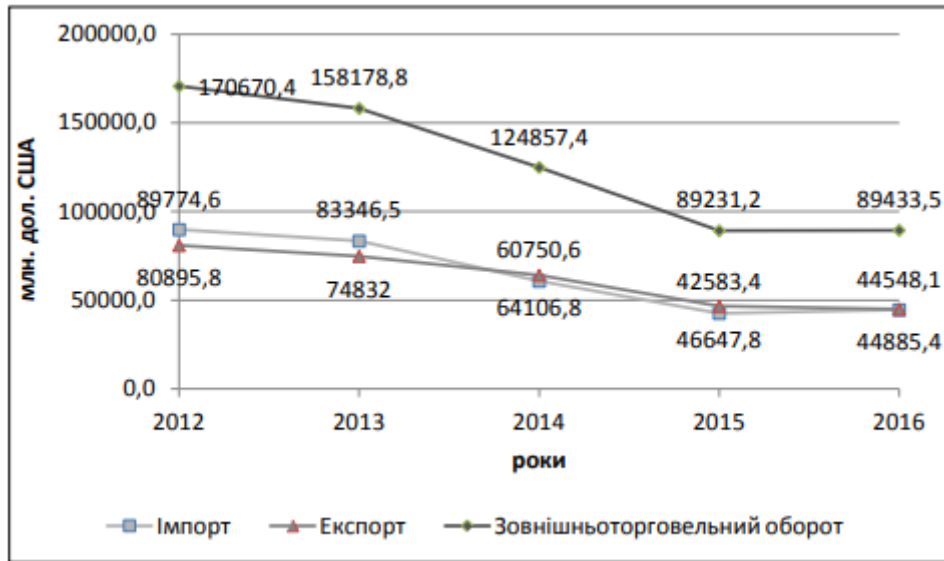
Розділ 3.

Економічні зв'язки України та ЄС

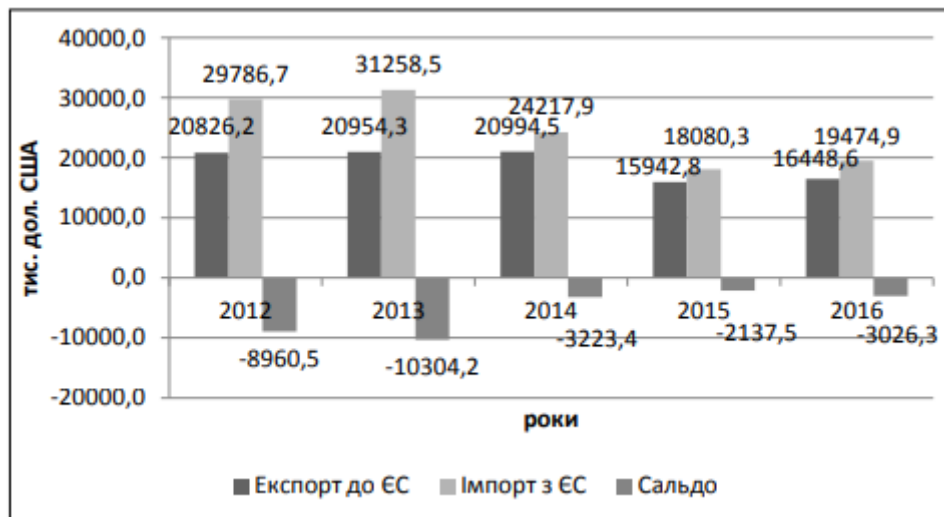
3.1 Торгівельні відносини та зовнішньоекономічне співробітництво

Міжнародна торгівля відіграє значущу роль у економічному розвитку України через процес глобалізації, підвищення конкурентоспроможності, покращення рівня життя та задоволення потреб. Проте зовнішні фактори мають значний вплив на економіку України, тому потрібний аналіз поточних зовнішньоекономічних тенденцій.

Після вступу до Світової організації торгівлі Україна стала повноцінним партнером на глобальних ринках та зняла деякі обмеження на доступ до зовнішніх ринків. Найновіші політичні події відкрили нові можливості для українського експорту в Європейському Союзі, де існує багато можливостей для зовнішньої торгівлі. Згідно з українським законодавством, зовнішня торгівля - це діяльність економічних суб'єктів України та інших держав, яка відбувається як на території країни, так і за її межами та включає укладання угод на купівлю чи продаж товарів чи послуг. Україна була спрямована на імпорт до 2014 року, але зараз експорт переважає через розширення торгівлі з країнами Європейського Союзу.

Зовнішньоторговельний оборот України за 2012–2016 рр., млн. дол. США

Обсяг зовнішньої торгівлі України із країнами ЄС за 2012–2016 рр., тис. дол. США (Графіки були побудовані для сайту - <https://ukrstat.gov.ua/> та взяті із статті -) [23]

Згідно з даними за 2016 рік, частка експорту товарів та послуг України до Європейського Союзу (ЄС) склала найбільшу частку у загальному зовнішньоекономічному обороті з ЄС і становила 36,65%, що майже на 11% вище, ніж показник у 2012 році. Це додатково підтверджує той факт, що торгівля з ЄС досягла нового рівня продуктивності для України.

В тому ж році частка товарів та послуг, імпортованих з Європейського Союзу (ЄС), склала приблизно 43,72% від загального зовнішньоекономічного обороту Єврозони, що свідчить про значне зростання на 10% порівняно з

показниками 2012 року. Це підкреслює ключову роль, яку ЄС відіграє як основний торговельний партнер України.

Україна застосовує основний податок на товари, що імпортуються з інших країн - податок на додану вартість (ПДВ) у розмірі 20%. Проте є плани ввести різноманітні ставки ПДВ для певних категорій товарів та послуг. Наразі існують два можливі сценарії зниження або скасування митних зборів:

(1) поступове зменшення митних зборів протягом певного періоду часу;

(2) повне скасування митних зборів протягом визначеного перехідного періоду.

Угода з ЄС визначає "митний збір" як будь-яку плату або внесок, пов'язаний з імпортом або експортом товарів, включаючи додаткові внески або платежі, пов'язані з імпортом або експортом товарів. Митні збори не включають мита, які стягуються як засіб захисту торгівлі; інші збори та платежі, передбачені Угодою; або штрафи за порушення митних правил. [23]

Для сприяння активній торгівлі з країнами ЄС, кожна сторона зобов'язана зменшити або скасувати митні збори на товари, які походять з іншої сторони, відповідно до графіків, встановлених угодою. Наприклад, основне мито на білий цукор становить 50%, а перехідний період встановлено на рівні 30 000-40 000 тон чистої ваги; основне мито на мед складає 13%, з перехідним періодом 7 років; а мито на олійну шрот для технічного або промислового використання становить 5% з перехідним періодом 5 років.

Якщо будь-яка зі сторін зменшить базове мито, яке застосовується в рамках режиму найбільш сприятливої країни протягом перехідного періоду, така знижена ставка буде застосовуватися як базис, якщо вона нижча, ніж раніше застосовувана ставка. Після п'яти років після набрання чинності Угоди сторони можуть проводити консультації щодо прискорення та розширення сфери звільнення від митних зборів у взаємній торгівлі за запитом будь-якої із сторін.

Після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, Україна отримала нові можливості у сфері торгівлі, а ЄС знизив митні бар'єри, але також вимагав реформ податкової системи від держави. Як зазначалося раніше, Угода була підписана у два етапи, у 2014 році, і ратифікована як українським парламентом, так і європейським.

У цій Угоді увага зосереджена на непрямих податках - це податки, які стягуються з економічної діяльності, а не з доходу. Їх сума не прямо залежить від доходу платника і сплачується кінцевими споживачами товарів або послуг. В Україні до непрямих податків входять податок на додану вартість (ПДВ), акцизний збір та мито.

Європейський Союз є найбільшим торговельним партнером України, становлячи 41,5% загального обсягу зовнішньої торгівлі країни. Торгівля між Україною та ЄС стабільно зростає з моменту запровадження зони вільної торгівлі. За останніми даними, експорт України до ЄС зріс на 7,1%, а імпорт на 7,9% порівняно з аналогічним періодом 2018 року. Україна розширює свою експортну базу новими продуктами, такими як оброблені товари, які становлять все більший відсоток. Українські експортери також використовують квоти на мито, з 32 з 40 квот було повністю чи частково використано в 2019 році, включаючи кукурудзу, пшеницю, ячмінь, цукрові буряки, мед, олію соняшникову та м'ясо птиці. Кількість українських компаній, які експортують товари в країни ЄС, також зростає, було понад 14 500 компаній, які займалися експортом в 2019 році. Крім того, збільшилася кількість сертифікованих експортерів, які мають право експортувати товари до ЄС без отримання сертифіката EUR.1, зараз діє понад 250 таких підприємств. Нарешті, були внесені зміни до Додаткового Протоколу до Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС щодо розподілу квот на мито для м'яса птиці, що дозволить українським виробникам захистити свої інтереси (Закон України № 345 від 5 грудня 2021 року "Про ратифікацію змін до торгових переваг, передбачених Угодою про Асоціацію між Україною з

одного боку та Європейським Союзом, Європейською Спільнотою, Європейською Атомною Енергетичною Спільнотою та їх членами").

Згідно з даними статті « Аналіз структури міжнародної торгівлі України з ЄС» 2021 року, Україна вибула як важливий гравець на світовому ринку сільськогосподарської продукції, де продукти харчування та сільськогосподарська сировина становлять основні частки експорту. Зокрема, у 2020 році ці товари склали близько 21,7% від загального обсягу експорту, тоді як частка мінеральних продуктів знизилася до 7,2%. Важливою є структура як експорту, так і імпорту між Україною та Європейським Союзом (ЄС), що потребує детального вивчення.

Для отримання уявлення про характер експорту та імпорту України, було проаналізовано склад цих транзакцій за різними категоріями товарів та послуг. Найбільший обсяг товарів, експортованих з України до ЄС включає: рослинну продукцію (18,1%), основні метали та пов'язані товари (16,7%), машини (14,8%), мінеральні продукти (11,1%) та жири та олії, отримані з рослин чи тварин (9,9%). Найбільші експортери товарів з України за вартістю в тисячах доларів. Лідерами в цьому відношенні є Сполучені Штати, Польща, Німеччина, Нідерланди та Італія.

Окрім оцінки обсягу товарів, важливо також дослідити вартість цих обмінів. Тому ми звернули увагу на експорт послуг, як показано на Рисунку 3. Тут ми спостерігаємо, що більшість послуг, експортованих з України, відносяться до категорій "послуги з обробки матеріальних ресурсів" (23,1%), в той час як найбільші частки у "транспортних послугах" (25,4%), "послугах у сфері телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послугах" (31,9%) та "бізнес-послугах" (13,2%). [24]

У цілому ці висновки підкреслюють значущість сільськогосподарського сектору України та його зростаючу роль у світовій торгівлі. Розуміючи конкретні товари та послуги, що стимулюють ці транзакції, політики можуть краще налаштувати свої стратегії для сприяння

стійкому економічному зростанню та розвитку в країні.

Україна має свої складнощі у зовнішній торгівлі з Європейським Союзом в плані утримання великого негативного торговельного балансу, що впливає на платіжний баланс країни та вартість валюти. У 2020 році серед основних імпортованих товарів були машини та обладнання, хімічна продукція та транспортні засоби на земельній основі. Серед найбільших імпортерів товарів були США, Німеччина, Польща та Італія. Сервіси, імпортовані в основному, складались із бізнес-послуг, транспортних послуг, роялті та фінансових послуг. Аналіз балансу зовнішньої торгівлі показує, що, незважаючи на зростання експорту до ЄС, він залишається переважно складеним із сировини та товарів низької технологічності, що вразливі до ринкових та цінових коливань. Крім того, зменшення мит на імпорт до ЄС мало впливу на структуру зовнішньої торгівлі: високотехнологічний імпорт залишається низьким, а експорт сировини лишається домінуючим.

Також, експорт України до Європейського Союзу включає метали, машини та обладнання, зерно, руди, відходи та залишки, насіння та плоди олійних рослин, олії та жири, деревину та дерев'яні вироби, енергетичні матеріали та хімічні продукти. Імпорт країни з ЄС передусім складається з котлів, машин, механічних пристроїв, енергетичних матеріалів, палива, транспортних засобів, за винятком залізниць, електричного обладнання та устаткування, фармацевтичних продуктів. Відбувається тенденція експорту сировини та базових товарів та імпорту промислової, машинобудівної та хімічної продукції з більшою доданою вартістю. [24]

Як зазначають В.Романенко та Л.Лебедева: «зовнішньоекономічна діяльність України є ключовим аспектом її зовнішньої політики, виступаючи фундаментом для міжнародних відносин країни та її економічного розвитку.» Недавнє активізування економічних зв'язків України з Європейським Союзом (ЄС) відкрило нові можливості для економіки України. Однак тривала російська агресія проти України з лютого 2022 року призвела до значних змін

у зовнішньоекономічній діяльності України, які можна проаналізувати у кількох категоріях проблем:

1. Збої виробництва: Тривалий конфлікт ускладнює збереження рівня виробництва в Україні, що може призвести до потенційних дефіцитів та збоїв у ланцюгах постачання.

2. Складнощі в експорті товарів: Обмеження або заборони на експорт, накладені різними країнами через конфлікт, ускладнюють можливість України продавати свою продукцію на світовому ринку.

3. Фінансові труднощі: Війна призвела до зростання фінансових витрат для України, включаючи збільшення витрат на оборону та зниження потоків інвестицій від міжнародних партнерів.

4. Складнощі у спілкуванні, інвестуванні та соціальних проектах: Конфлікт ускладнює комунікацію між Україною та іншими країнами, роблячи складнішим залучення інвестицій та реалізацію спільних соціальних проектів. [25]

Перший ряд проблем безпосередньо пов'язаний з активними бойовими діями, обстрілами міст та сіл, ракетними атаками на промислові об'єкти та заводи. Багато підприємств у Києві, Чернігові, Сумах, Харкові, Луганську, Донецьку, Запоріжжі, Херсоні та Миколаївській областях (що охоплюють весь фронтовий пояс або окуповану територію) були змушені припинити виробництво через пошкодження від обстрілів та відсутність доступу до сировини та матеріалів. Деякі підприємства втратили своє основне обладнання, а іншим потрібні капітальні ремонти. Багато компаній постійно зазнають обстрілів, а деякі розташовані на тимчасово окупованій території. Наприклад, місто Маріуполь до початку війни відповідало за до 8% ВВП України та 25% валютних надходжень до країни, поки воно не було зруйноване війною. Проблеми експорту України пов'язані з продажем вже виробленої продукції, зокрема через морські порти, які становлять близько 60% експорту країни. Тривала війна спричинила перебої у роботі портів та

призвела до захоплення товарів російськими силами, зокрема зерна та металів, які є основними товарами, що постраждали. Фермери у деяких регіонах не можуть продати свою продукцію через військову окупацію чи блокади, що додатково ускладнює зусилля з експорту. Внаслідок цього відсутність надходжень від експорту ускладнює можливість України імпортувати необхідні товари та підтримувати свою економіку.

Фінансові проблеми України тісно пов'язані з другою групою проблем - зниженням експорту через блокаду портів та окупацію південних регіонів. У 2021 році сільськогосподарські експортні доходи становили 18,6 мільярда доларів, але цього року вони зменшаться вдвічі через блокаду. Втрати в експорті металу на "Азовсталі" та Маріупольському металургійному комбінаті, разом з морською блокадою портів, значно зменшили можливість отримання валюти через експорт, який склав 14 мільярдів доларів у 2021 році. Міжнародні резерви в Україні також скоротилися, становлячи 25,1 мільярда доларів станом на 1 червня, що на 7% менше, ніж у травні. [25]

У четвертій групі проблем Україна стикається зі значними втратами через тривалу війну, включаючи інвестиційні проекти та соціальні комунікації. Багато компаній зі сходу чи півночі переїхали до західної частини України, а міжнародні організації закрили свої офіси та скоротили свою присутність. Це призвело до втрат реальних матеріальних ресурсів, людського капіталу та можливостей для інвестицій, що може вплинути на зовнішню економічну безпеку України. Незважаючи на певне покращення ключових показників зовнішньої економічної безпеки з 2019 року, ймовірно, що вони погіршаться у 2022 році, і відновлення може зайняти час без зовнішнього втручання.

У зв'язку з складними викликами, з якими стикається Україна, Європейський Союз вживає небачених заходів для надання підтримки на різних фронтах. Одним з таких заходів є скасування торгових обмежень на експорт української продукції. За інформацією «Економічної Правди», 27

квітня 2022 року Європейська Комісія запропонувала скасувати всі торгові бар'єри для українських виробників. Це охоплює квоти, мита та антидемпінгові заходи, які були введені на українські товари. Цей крок свідчить про виняткові зусилля ЄС у сприянні Україні у подоланні її складнощів. [44]

3.2 Інвестиційна активність та сприяння розвитку бізнесу

Як зазначають В. Устименко та О. Зелдіна, для підвищення інвестицій в Україні уряд повинен реалізувати збалансовану та послідовну інвестиційну політику, яка сприяє сталому розвитку. Це стимулюватиме інвестиційний дохід та сприятиме досягненню Цілей сталого розвитку, надаватиме вказівки для оцінки інвестиційних процесів. Ефективна інвестиційна політика є ключовою для привабливості інвестицій та сталого розвитку. Перспектива розробки та впровадження відповідної інвестиційної політики є важливим пріоритетом для України. Перш ніж інвестор вирішить вкласти кошти в країну, він уважно аналізує місцеву економічну, політичну та соціальну ситуацію, а також середовище та регулятивні норми, що визначають інвестиційну політику країни. Однак сталий розвиток ґрунтується не лише на окремих економічних, соціальних, екологічних чи інституційних аспектах, а й на їх взаємодії, розглядаючи це як інтегроване питання. [28]

Основні закони, що регулюють інвестиційну політику в Україні, включають Комерційний кодекс України (2003), Закон про інвестиційну діяльність (1991) та Закон про режим іноземних інвестицій (1996). Ці закони визначають цілі та стратегії держави в інвестиційній сфері, включаючи створення сприятливих умов для підприємств залучати та використовувати кошти для розширення активів, переважно у секторах, визнаних економічно важливими. Проте ці закони не надають повного набору правил для здійснення зовнішньо-інвестиційної діяльності, і їхні положення не враховують змін

соціальних та політичних умов. В результаті закони потребують поправок для вирішення існуючих викликів.

Кілька чинників впливає на інвестиційну привабливість України, таких як військові конфлікти на сході країни, правова нестабільність, корупція та надто обтяжливі регуляції. Військова діяльність мала значний негативний вплив на прямі іноземні інвестиції, що виявилось у зменшенні цифр після 2013 року. Хоча роботодавці спрямовують зусилля на адаптацію до цього виклику, вони відмітили невелике збільшення припливу інвестицій в 2016 році. Проте цей рівень інвестицій сам по собі не може вирішити більш широкі економічні проблеми України. [28]

Стабілізація податкового законодавства та боротьба з корупцією за допомогою ефективних політичних заходів є ключовими для покращення інвестиційного середовища в Україні. Корупція залишається постійною проблемою в Україні, незважаючи на численні антикорупційні заходи, прийняті урядом. Спрощення процедур бізнесу також необхідне для покращення інвестиційних можливостей.

Україна та Європейський Союз мають значний торговельно-інвестиційний зв'язок, при цьому прямі інвестиції з ЄС сприяють економічному зростанню та створенню робочих місць в Україні. Однак обсяг прямих інвестицій з ЄС в Україну залишається низьким, що свідчить про необхідність покращення бізнес-клімату в Україні та приваблення більшої кількості інвесторів. За даними Державної служби статистики України, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в економіку України з усього світу становив 35,8 мільярда доларів США на кінець 2019 року, що лише на 8,8% більше порівняно з початком 2019 року (32,9 мільярда доларів США). Основними країнами інвестицій з ЄС в Україну є Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина та Австрія. Слід зауважити, що значну частину цих інвестицій здійснює Кіпр, що свідчить про присутність офшорних інвестицій, які часто контролюються українськими

олігархами, що володіють компаніями, зареєстрованими на острові. Ці типи інвестицій можуть замінити капітал з розвинених країн у економіці України та переважно забезпечують кількісний ріст ПІІ. Найбільші суми ПІІ в Україні були спрямовані на промислові підприємства (11,595.9 млн доларів), роздрібну та оптову торгівлю, ремонт автотранспорту (5,662.5 млн доларів) та операції з нерухомістю (4,495.7 млн доларів) на звітну дату. Більшість інвестицій ЄС в Україні спрямовані на промислові підприємства (34,4%), роздрібну та оптову торгівлю, ремонт автотранспорту (13,8%) та організації, що займаються управлінням нерухомістю (12,8%). Європейський Союз виділяє приблизно 10% свого бюджету на зовнішні дії, включаючи гранти, контракти та фінансову підтримку для партнерських країн. ЄС також співпрацює з міжнародними організаціями, приватними суб'єктами та членськими країнами для збільшення впливу цієї підтримки. Останнім часом Україна отримала доступ до різних програм Європейського Союзу, таких як програма Erasmus+ серед країн Східного партнерства, стала повноцінним учасником програми Horizon 2020 з досліджень та інновацій і взяла участь в програмі Creative Europe, що підтримує культурні, творчі та аудіовізуальні сектори. [29]

Європейський Союз надає фінансову підтримку Україні за допомогою різних інструментів, включаючи інвестиції через Європейський інвестиційний банк та Європейський банк реконструкції та розвитку. З 2014 року ЄС надав понад 13 мільярдів євро у вигляді кредитів та грантів, щоб допомогти стабілізувати економіку України, впроваджувати реформи та покращувати рівень життя громадян. Це також включає значну двосторонню фінансову та технічну допомогу країнам, що оточують Україну, в рамках Європейського інструменту сусідства (ЄІС), загальна сума майже 1,4 мільярда євро. Наразі ЄС реалізує чотири програми для надання фінансової та технічної допомоги Україні:

1. Четверта програма макрофінансової допомоги на суму 1 мільярд євро від Європейської Комісії, затверджена у березні 2018 року за запитом України для додаткової макрофінансової допомоги для покриття зовнішніх фінансових потреб. Ця нова програма спрямована на підтримку економічної стабільності та прискорення впровадження реформ у країні.

2. Підтримка Європи проти COVID-19 у рамках регіональних та двосторонніх програм на суму 190 мільйонів євро. Ці кошти призначені для негайних потреб у сфері охорони здоров'я через ВООЗ, надання соціальної та економічної підтримки вразливим групам, а також підтримки організацій громадянського суспільства, які працюють з найбільш постраждалими населеними пунктами.

3. Європейський інвестиційний банк надав 4,3 мільярда євро у вигляді кредитів для підтримки розвитку інфраструктури та реформ у транспорті, енергетиці, сільському господарстві, освіті та малому та середньому бізнесі з 2014 року.

4. Європейський банк реконструкції та розвитку інвестував 4,31 мільярда євро в Україну за допомогою свого поточного портфеля, включаючи підтримку реформ у банківському секторі, агробізнесі, транспорті та малому та середньому бізнесі.

5. Зовнішній інвестиційний план Європейського Союзу (ЗІП) є ключовою ініціативою, яка спрямована на заохочення державних та приватних інвестицій. ЗІП зменшує фінансові ризики через новий Фонд гарантій (1,5 мільярда євро) та поєднує гранти ЄС з кредитами від європейських фінансових установ за допомогою **Інвестиційної платформи сусідства (NIP)** з 2014 року понад 205 мільйонів євро було спрямовано на підтримку фінансування інфраструктури у таких сферах, як водопостачання, енергоефективність, транспорт та охорона довкілля.

6. Згідно з Європейським інструментом сусідства (ЄІС), Україні виділено програму підтримки на суму 1,4 мільярда євро. Україна наразі реалізовує нові програми, запущені у 2018 році, для підвищення енергоефективності, реформ та модернізації систем і інфраструктури в професійній освіті та навчанні.

7. Європейський Союз з 2017 року надав програму комплексної підтримки на суму €50 мільйонів для урядово контрольованих територій Донецької та Луганської областей. Програма спрямована на підсилення управління, економічного розвитку, громадської безпеки, охорони здоров'я та підтримку університетів та інфраструктурних проектів для переміщених осіб.

The Support Group for Ukraine (SGUA) координує підтримку ЄС Україні в рамках Європейського інструменту сусідства. Тематичні групи охоплюють такі напрямки, як управління, правосуддя, економіка, сільське господарство, енергетика, інфраструктура, охорона здоров'я, освіта та комунікації. Разом з Представництвом ЄС в Україні, SGUA розробляє програми реформ, які зазвичай спільно фінансуються країнами-членами ЄС. Додатково, Інструмент забезпечення миру та стабільності (ІсSP) надав понад 110 мільйонів євро на підтримку мирних і стабільних процесів та реконструкції в Україні, включаючи місію моніторингу, допомогу внутрішньо переміщеним особам та відновлення громад. [29]

Повномасштабне вторгнення в Україну у лютому 2022 року призвело до значних руйнувань інфраструктури та втрати виробничих потужностей, що відкинуло розвиток економіки на кілька років, або навіть десятиліть. Зовнішні інвестиції можуть відіграти ключову роль у післявоєнній реконструкції та інтеграції в глобальну економіку, не збільшуючи боргове навантаження України.

У зв'язку із нещодавнім конфліктом між росією та Україною відсутні наукові дослідження про вплив війни на економічну інтеграцію України з Європейським Союзом. Однак Бергманн та Романишин (2022) пропонують кілька заходів, які ЄС може вжити для допомоги відновленню України. Серед цих заходів — двоетапний підхід до реконструкції, спільне управління і контроль, угоди про фінансову допомогу. Такі заходи можуть включати внесок країн-членів ЄС, залучення боргового капіталу, надання гарантій приватним інвесторам та перенаправлення санкційних російських активів на відновлення держави. Також автори пропонують продовження військової підтримки Україні. [30]

Між березнем і листопадом 2022 року Європейський Союз та його фінансові установи надали понад 22 мільярди євро підтримки для економічної, соціальної та фінансової стійкості України за допомогою різних форм допомоги, включаючи макрофінансову допомогу, бюджетну підтримку, екстрену, антикризову та гуманітарну допомогу. Це включало 12 мільярдів євро від ЄС та його фінансових установ, 7,3 мільярдів євро від країн-членів ЄС та 3,1 мільярда євро від Європейського фонду миру. У червні Європейська Комісія запропонувала, а Європейська Рада схвалила виділення 9 мільярдів євро макрофінансової допомоги Україні на 2022 рік. Додаткові кошти включають 120 мільйонів євро у грантах, 668 мільйонів євро екстреної фінансової допомоги від Європейського інвестиційного банку та 500 мільйонів євро бюджетної допомоги у рамках ініціативи "Stand with Ukraine".

Європейський Союз надав значну економічну допомогу Україні з початку конфлікту у 2014 році, у тому числі гуманітарну допомогу на суму 880 мільйонів євро для забезпечення доступу цивільного населення, яке постраждало від російської агресії, до життєво важливих товарів і послуг. Ця підтримка включає постачання води, їжі, медикаментів, медичної допомоги та освітні можливості, а також допомогу для малих підприємств,

сільського господарства, енергетичної безпеки та кібербезпеки. Крім того, ЄС створив механізми для того, щоб біженці з України мали доступ до ринку праці, житла, соціального захисту, медичної допомоги та освіти. З початку конфлікту до ЄС прибуло понад 7 мільйонів українців. З метою сприяння зовнішньої торгівлі та реконструкційних зусиль, ЄС створив "Платформу з реконструкції України" та запропонував "Фонд відбудови України", які надаватимуть кредитне та грантове фінансування для інвестицій та реформ в Україні. Європейський Союз також розширив зусилля з лібералізації торгівлі з Україною, тимчасово скасувавши більшість мит і кількісних обмежень на імпорту з України на один рік. Ці заходи спрямовані на введення режиму внутрішнього ринку ЄС для українських товарів і вирішення конкретних проблем. Під час тривалого збройного конфлікту фінансова допомога Європейського Союзу (ЄС) набула великого значення, особливо щодо гуманітарної допомоги, стабілізації національних економік і відновлення пошкоджених інфраструктур. Як додатковий крок до розширення області угод про вільну торгівлю, ЄС скасував всі залишкові мита та нетарифні бар'єри для українських товарів, що ввозяться до ЄС, за винятком правил санітарії та фітосанітарії, а також технічних стандартів. Проте через руйнування торгівлі, спричинене триваючою війною, створення нової логістичної системи для експорту українських товарів через ЄС стало ключовим викликом. Більше того, отримання статусу кандидата в ЄС перетворилося на потужний інструмент для підтримки проведення реформ, мобілізації ресурсів та гармонізації з законами ЄС. Нажаль, постійний стан війни перешкоджає потоку зовнішніх інвестицій, що залишається значним перешкоджанням для збільшення привабливості для інвестування. [30]

3.3 Євроінтеграція української економіки: досягнення та проблеми

Україна зробила кроки у напрямі інтеграції з ЄС після підписання Угоди про асоціацію у 2014 році, але стикається з викликами у впровадженні реформ та навігації геополітичних питань. Постійні зусилля та підтримка ЄС є важливими для подальшої інтеграції.

Після введення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулися значні досягнення в інституційному розвитку та громадянському суспільстві України. Однак, незважаючи на покращення у міжнародних рейтингах, таких як Індекс демократії, Індекс свободи преси та Індекс сприйняття корупції, Україна все ще стикається з викликами в реалізації угоди в соціальному секторі. Згідно з резолюцією Європарламенту 2021 року, Україна не змогла повністю впровадити угоди в соціальній сфері, незважаючи на зобов'язання узгодити національні закони з законами ЄС. Розв'язання цих проблем важливе для збереження зближення України з союзом та покращення її соціально-економічного статусу.

З моменту приєднання до Поглибленої та Всеохопної Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, торгівля України з ЄС значно зросла, збільшивши свою частку у експорті та імпорті України. Між 2014 та 2019 роками експорт України до ЄС зріс на 3,8 мільярди доларів, а імпорт - на 4,5 мільярдів доларів. Однак ці здобутки могли бути ще більшими, якби не соціально-економічна криза в Україні. Для підсилення цих позитивних змін важливо вирішити виклики та потенційні загрози за допомогою відповідних регулятивних заходів.

Економічне зростання, деіндустріалізація та нерівномірна зовнішня торгівля становлять значні перешкоди для європейської інтеграції. Україні потрібно провести реформи своєї економіки, щоб адаптуватися до нового фінансового ландшафту в Європі та світі, що може передбачати

реструктуризацію для підвищення конкурентоспроможності та досягнення соціоекономічного зближення з ЄС.

Україна підтверджує свою готовність приєднатися до НАТО через конституційні зміни та законодавчі кроки. У 2017 році Верховна Рада ухвалила поправки до Закону "Про основи внутрішньої та зовнішньої політики", підкреслюючи напрямок України до членства в НАТО. У 2018 році Президент Порошенко запропонував внести пріоритети альянсу та ЄС до Конституції, що було прийнято Верховною Радою у 2019 році [44]. Нова влада залишається відданою поглибленню інтеграції України до ЄС, з планами посилення діалогу, розширення секторальної інтеграції та сприяння вільній торгівлі. Україна подала заявку на вступ до ЄС у лютому 2022 року і отримала статус кандидата в червні цього ж року. Незважаючи на досягнуті успіхи, залишаються виклики, такі як тривала конфлікт на сході України.

Під час співпраці України з Європейським Союзом країна стикнулася з численними викликами у спробах політичної та економічної інтеграції в ЄС. Ці виклики включали складну соціально-економічну ситуацію, слабкі демократичні інституції та вплив спадщини пострадянської ментальності. Крім того, продовжувана агресія Росії та спроби повернення контролю над колишніми радянськими республіками стали суттєвими перешкодами для європейської інтеграції України. Основними чинниками, що ускладнюють втілення політики європейської інтеграції України, є відсутність конкретних соціально-економічних реформ, високий рівень корупції та економічної злочинності, а також нестача кваліфікованих фахівців у сфері європейської інтеграції.

Незважаючи на участь України в кількох європейських програмах, зокрема Horizon-2020 та Horizon Europe, доступ до ресурсів та фінансування для країни залишається обмеженим порівняно з іншими європейськими націями. За даними Європейського інноваційного

рейтингу, країни, такі як Швеція, Фінляндія та Німеччина, отримали більшість коштів з Програми рамкової угоди, тоді як Україна посіла 7-е місце серед пов'язаних країн за участю та фінансуванням. Хоча Україні вдалося повернути свій вступний внесок та залучити додаткові кошти, країна все ще поступається більш успішним інноваційним економікам Європи. Однак інші країни Східного партнерства, такі як Азербайджан, Білорусь, Грузія та Молдова, проявили потенціал для збільшення своєї участі у Програмі рамкової угоди.

Для підвищення участі потенційних учасників з України та інших пов'язаних країн у Програмі рамкових програм Європейського Союзу та інших ініціативах, фінансованих ЄС, можна вжити кілька заходів:

- Створення професійних консультативних установ державного рівня, які інформуватимуть українські організації про майбутні виклики та надаватимуть поради щодо умов і вимог участі. Ця послуга може надаватися існуючими національними контактними точками (NCPs) або новоствореними установами.

- Сприяння співпраці між науковими установами, вищими навчальними закладами та промисловими підприємствами для розвитку мультидисциплінарних підходів та зміцнення міжнародних партнерств. Інструменти, такі як заходи з відбору партнерів, зустрічі брокерів та формування консорціумів, можуть сприяти цим зв'язкам.

- Проведення спільних тематичних викликів для пов'язаних країн в рамках програми Horizon Europe для привертання більше учасників з цих регіонів. Додатково варто розглянути можливість створення міжнародних фондів, таких як Міжнародний Фонд Вишеградської групи, для фінансування спільних дослідницьких та інноваційних проєктів.

- Надання програм навчання для українських вчених та працівників університетів з управління проектами та розширення їхнього багажу знань. Приватні українські установи можуть співпрацювати з внутрішніми та зарубіжними експертами для проведення цих курсів.

- Розробка спільних українсько-європейських програм магістратури та докторантури, а також спільних післядипломних програм, які відповідають освітнім потребам українських студентів та надають можливості професіоналам отримати нові навички.

- Запровадження заходів для підвищення усвідомленості та впевненості серед українських учасників, таких як проведення майстер-класів, семінарів та інформаційних днів. Це спонукатиме більше людей до подання якісних проектних пропозицій.

- Інтенсифікація діяльності існуючих національних контактних точок та використання державної фінансової підтримки для проведення майстер-класів, проведених досвідченими учасниками програм Європи. Ці сесії можуть бути спрямовані на розробку привабливих ідей проектів та успішного проходження процесу подання заявок.

- Сприяння співпраці між дослідницькими установами, ВНЗ та великими компаніями, малими та середніми підприємствами та публічними організаціями на національному рівні та за його межами. Використання інструментів, таких як програми мобільності та угоди про партнерство, може сприяти укладанню плідних партнерств.

Україна стикається з численними проблемами, такими як низька якість інституцій, застаріла технологія, слабкі зв'язки між виробниками та

споживачами інновацій і поганий розвинений ринок венчурного капіталу. Проте, Україна відзначається у створенні та поширенні знань та має сильні позиції у якості людського капіталу. Для вирішення цих проблем потрібно переглянути Угоду про асоціацію з ЄС, адаптувати її положення до сучасних викликів та покращити структуру національної економіки для підвищення конкурентоспроможності. Це можливо шляхом поглиблення співпраці у науці, технологіях та інноваціях з країнами-членами ЄС, залучення європейських інвестицій та фінансування та збільшення інтеграції України в Європейський науковий простір (ERA).

Стратегічні пріоритети України в європейській інтеграції повинні фокусуватися на розвитку співпраці в галузі охорони здоров'я та фармакології, сприянні дослідженням біотехнологій та розвитку цифрових технологій через спільні зусилля. Крім того, більше уваги слід приділяти науковим та інноваційним зв'язкам у різних галузях сільського господарства та харчової промисловості, зокрема в органічному землеробстві для забезпечення здорової ґрунту, продуктів харчування та безпеки їжі.

Для досягнення цих пріоритетів Україні потрібно прийняти комплекс заходів та ініціатив з організаційно-інституційних питань для подолання проблем, що перешкоджають її участі в європейських програмах. Це включає зміцнення інноваційного екосистеми, покращення інтенсивності знань у ВВП, розвиток міжнародних наукових контактів та професійних зв'язків та збільшення кількості організацій, що подають проектні заявки. Крім того, необхідні системні реформи для подолання структурних слабкостей української економіки, включаючи оживлення промисловості за допомогою сучасних технологій, збереження та збалансований розвиток людського капіталу та прискорення прогресу у створенні конкурентоспроможної високотехнологічної економіки.

Також Україна повинна узгоджувати свої національні стратегічні цілі, політику та рішення з розвитку науки, технологій та інновацій з

європейськими, забезпечуючи сумісність для синергії спільних зусиль з європейськими партнерами та мінімізації фрагментації політики.

Основною метою уряду повинна бути активна реалізація реформ та модернізація різних секторів економіки для створення сприятливих умов для успішного підприємництва, яке відповідає європейським стандартам. Це значно підвищить інституційні рамки державного регулювання та наблизить їх до принципів права ЄС.

Декілька українських фірм успішно впровадили стандарти та норми Євросоюзу і тепер конкурують зі своїми колегами в ЄС. Ця тенденція ймовірно буде продовжуватися, оскільки українські промислові галузі модернізуються відповідно до міжнародних стандартів виробництва, що незаперечно призведе до покращення доступу на ринок союзу та збільшення конкурентоспроможності на світових ринках.

У зв'язку з цим стає надзвичайно важливим встановлення сучасної регуляторної рамки, яка б керувала зовнішньоекономічними діяльностями у сфері промислового виробництва, враховуючи як вплив зовнішніх факторів, так і потребу у розширенні частки ринку України. Для досягнення цієї мети цілеспрямована підтримка, інвестиції та консультаційні послуги з боку ЄС можуть бути інструментальними під час фази адаптації та в подальшому розширенні. Це допоможе Україні забезпечити стабільний та довгостроковий ринок для її виробництва.

Отже, розробка ефективного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю промислового виробництва при вирішенні викликів, що ставляться зовнішнім середовищем, має велике значення.

До спалаху повномасштабних бойових дій Україна підтримувала значні торговельні зв'язки з Росією, експорт на суму \$3,4 мільярда у 2021 році та імпорт на загальну суму \$6,1 мільярда. З урахуванням історичної залежності України від російських та білоруських ланцюгів постачання

критичних товарів, таких як палива, втрата цих шляхів після вторгнення 24 лютого становить значний виклик. Однак Україна продемонструвала надзвичайну гнучкість в перенаправленні джерел імпорту енергоресурсів.

За допомогою альтернативних постачальників з сусідніх країн-членів Європейського союзу, зокрема Польщі, Литви, Румунії, Словаччини, Греції, Болгарії та Азербайджану, Україна змогла забезпечити стійкий потік нафтопродуктів. Зокрема, на сьогодні близько 95% імпортованого бензину та 72% дизельного палива постачаються з країн ЄС, що свідчить про здатність України швидко адаптуватися та диверсифікувати свою енергетичну інфраструктуру у відповідь на швидкозмінні геополітичні обставини. У зв'язку з триваючим конфліктом в Україні відбулися значні зміни в традиційних логістичних мережах, які використовуються для імпорту та експорту товарів. За даними Державної митної служби України (Державна митна служба України, 2022), спостерігається значний зсув у основних міжнародних торговельних маршрутах та видів транспорту, які використовуються. Раніше країни Співдружності Незалежних Держав (СНД) були основними напрямками для експорту та імпорту з України; проте через конфлікт ці маршрути зазнали різкого спаду на -57,46%. Натомість спостерігається зростання використання країн Європейського союзу (ЄС) як альтернативних маршрутів, з зростанням на +20,51% в 2022 році. Крім того, змінилися види транспорту, що використовуються: морські пункти пропуску зазнали різкого спаду на -71,43%, тоді як збільшилася популярність автомобільних та залізничних з'єднань. Цей зсув у логістичних шаблонах підкреслює необхідність гнучких стратегій ланцюгів постачання, які можуть адаптуватися до змін геополітичних обставин.

Економічний ландшафт України пройшов глибоку трансформацію через триваючий конфлікт з Росією, який почався як повномасштабне вторгнення минулого року. Згідно з Міністерством економіки України, у

2022 році валовий внутрішній продукт (ВВП) країни різко впав на 29,2%, що свідчить про безпрецедентне скорочення національної економіки. Цей різкий спад супроводжувався різким зростанням споживчої інфляції, яка досягла дивовижних 26,6%, що призвело до майже чверті зростання цін на товари та послуги взагалі. Крім того, вартість національної валюти, української гривні, відчула значну девальвацію, впавши з 29 грн/долар до приблизно 38 грн/долар на міжнародному валютному ринку. Ці події не лише призвели до зниження генерації прибутку, а й значно ускладнили операційне середовище для підприємців. Звіти Європейської бізнес-асоціації свідчать про те, що 89% компаній відчули вплив ракетних атак з боку Росії на їх діяльність. [27]

Експертні прогнози свідчать, що українські підприємства ймовірно зіткнуться зі значними викликами внаслідок конфлікту, включаючи дефіцит знань, навичок та технологічних можливостей серед їхнього персоналу. Крім того, підприємці можуть мати проблеми з пошуком достатньо фінансово стабільних клієнтів через завдані ушкодження інфраструктури України, що призвело до оцінених \$138 мільярдів прямих втрат (Київська Школа Економіки, 2022). Найбільше під впливом війни потрапили галузі інфраструктури (\$35,6 мільярда), бізнесу та промисловості (\$13,0 мільярда), освіти (\$8,6 мільярда), енергетики (\$6,8 мільярда) та сільського господарства (\$6,6 мільярда). Як мінімум, 109 великих та середніх підприємств зазнали прямих втрат внаслідок вторгнення Росії, серед яких варто відзначити «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча», "Азовсталь", "Нібулон", "Мотор Січ", Кременчуцький нафтопереробний завод, "Зоря-Машпроект" та інші великі активи (Київська Школа Економіки, 2022). Ці збитки підкреслюють необхідність термінових стратегій відновлення, спрямованих на подолання цих перешкод та сприяння стійкому зростанню економіки України.

Таким чином, аналізуючи поточний стан зовнішньої торгівлі України з Європейським Союзом, висвітлюючи її значення та потенціал для зростання, можемо зазначити, що ,згідно з наступними даними, експорт України до ЄС стабільно зростає протягом останніх років і склав загальну суму €36,65 мільярда у 2020 році. Це становить майже 11% від загального обсягу експорту України і свідчить про зростаючу роль країни у світовій торгівлі.

Структура українського експорту до ЄС включає в основному сільськогосподарську продукцію, таку як рослинність та худоба, яка склала 21,7% від загального експорту у 2020 році. Інші значні категорії експортних товарів включають метали, мінерали, машини та енергетичні продукти. З іншого боку, імпорт з ЄС переважно складають високотехнологічні товари, такі як машини та транспортне обладнання, які склали 7,2% від загального імпорту у 2020 році. [27]

Україна також спостерігає зростання обсягу послуг, які вона експортує до ЄС, зокрема бізнес-послуг, транспортних послуг, авторських та інших платежів за використання послуг, а також фінансових послуг. Однак, незважаючи на цей ріст, зовнішній торговельний баланс України залишається не вигідним через великий негативний торговий баланс з ЄС, що впливає на платіжний баланс країни та курси валют.

Україна стикається з численними викликами у зовнішній торгівлі з Європейським Союзом (ЄС). Незважаючи на спроби поліпшити експорт до ЄС, Україна все ще має труднощі у збереженні позитивного торговельного балансу через високий імпорт машин та устаткування, хімічних продуктів та транспортних засобів. Імпорт з США, Німеччини, Польщі та Італії також є значним. Послуги складають більшу частину імпорту України, включаючи бізнес-послуги, транспортні послуги, роялті та фінансові послуги. Аналіз торговельного балансу показує, що хоча експорт до ЄС виріс, він в основному складається з сировини та товарів

низької технології, які вразливі до коливань на ринку та цінових флуктуацій. Крім того, спостерігається зниження мит на українські імпорتنі товари, що може вплинути на структуру зовнішньої торгівлі. Щоб адаптуватися до нового фінансового ландшафту в Європі та світі, Україні потрібно реформувати свою економіку, покращити конкурентоспроможність та досягти соціо-економічної зближеності з ЄС. Україна висловила бажання приєднатися до НАТО через конституційні зміни та законодавчі кроки, включаючи прийняття закону про основи внутрішньої та зовнішньої політики в 2017 році та пропозицію надати пріоритетність порядку денному альянсу та питанням ЄС в Конституції в 2019 році. Однак є ще перешкоди, які потрібно подолати, такі як нерегульований конфлікт на сході України, корупція та відсутність кваліфікованих фахівців у сфері європейської інтеграції.

Україна стикається з численними проблемами, такими як низька якість інституцій, застаріла технологія, слабкі зв'язки між виробниками та споживачами інновацій, а також слаборозвинений ринок венчурного капіталу. Однак вона має переваги у створенні знань та людському капіталу. Для вирішення цих питань, Угода про асоціацію з ЄС слід переглянути та оновити, відображаючи сучасні виклики. Національну економіку також потрібно реструктурувати з метою підвищення конкурентоспроможності через глибшу співпрацю в галузі науки, технологій та інновацій з країнами-членами ЄС, залучення європейських інвестицій та посилення інтеграції в дослідницький простір ERA.

Труднощі з експортом також викликані втратою вже виробленої продукції, особливо через морські порти, які складають приблизно 60% експорту України. Сільськогосподарські виробники в деяких регіонах не можуть продати свою продукцію через військову окупацію або блокади, що додатково ускладнює експорт. В результаті Україна має труднощі з імпортом необхідних товарів, що призводить до дефіциту валюти.

Фінансові проблеми, які виникають в Україні, тісно пов'язані з другою групою проблем – зменшенням експорту через блокади портів та окупацію південних регіонів. У 2021 році доходи від експорту сільськогосподарської продукції склали 18,6 мільярдів доларів, але цього року вони можуть зменшитися вдвічі через блокади. Втрати у експорті металу на Азовсталі та Маріупольському металургійному заводі, спільно з морськими блокадами портів, значно знизили можливість отримання доларів через експорт, який становив 14 мільярдів доларів у 2021 році. Міжнародні резерви в Україні також скоротилися, становлячи 25,1 мільярда доларів на 1 червня, що на 7% менше за травень.

Економіка України пройшла драматичні зміни через тривалі конфлікти з Росією, які переросли в повномасштабну інвазію у 2022 році. За даними Міністерства економіки України, ВВП стрімко знизився на 29,2% у 2022 році, свідчачи про небачене скорочення національної економіки. Цей різкий спад супроводжувався стрімким зростанням споживчої інфляції на рівень 26,6%, що призвело до майже чверті підвищення цін на товари та послуги загалом. Крім того, вартість української гривні зазнала значної девальвації, впала з 29 гривень за долар до приблизно 38 гривень за долар на міжнародному валютному ринку. Ці події не лише зменшили прибутки, але й значно ускладнили бізнесове середовище для підприємців, за звітами, 89% компаній постраждали від ракетних атак з боку росії. [27]

Отже, Україна активно використовує міжнародну торгівлю, зокрема з Європейським Союзом, для зміцнення своєї економіки. Членство в Світовій організації торгівлі відкрило для неї нові ринки та збільшило можливості експорту до ЄС. Угода з ЄС передбачає поступове зниження митних зборів, сприяючи розвитку взаємної торгівлі. Однак військові конфлікти з Росією ускладнюють зовнішньоекономічну ситуацію, призводячи до проблем у виробництві, експортних обмежень та фінансових труднощів.

Зменшення експортних доходів та труднощі з імпортом потребують швидких заходів для відновлення виробництва та стабілізації експорту. Важливо активно вдосконалювати внутрішні реформи, відповідати стандартам ЄС та розглядати стратегії відновлення для підтримки економіки та стабільного зростання.

Привернення більше інвестицій та створення сприятливого бізнес-клімату – ключові аспекти для України. Інтеграція з ЄС важлива, але також важливо зосередитися на виконанні угоди у соціальному секторі. Реформи у сфері економіки та адаптація до нового фінансового ландшафту також критично важливі для досягнення соціально-економічного зближення з ЄС та стабільного розвитку.

В Україні важливо приділяти увагу відновленню виробництва, підтримці експорту та вирішенню проблем із зовнішньою торгівлею, щоб забезпечити стійкий розвиток у складній економічній ситуації, спричиненій військовими конфліктами.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз відносин Європейського Союзу та України дозволяє сформулювати наступні висновки:

Україна активно рухається до європейської інтеграції, це свідомий вибір її громадян та одне з ключових вимог Революції Гідності, яка відбулася у 2013-2014 роках. Українські владні встановили стратегічну мету – стати членом Європейського Союзу, і працюють над впровадженням реформ та трансформацій.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС була підписана у два етапи. 21 березня 2014 року під час позачергового саміту Україна-ЄС була підписана політична частина угоди. 27 червня 2014 року під час засідання Ради Європейського Союзу Президент України Петро Порошенко, лідери ЄС та глави держав і урядів країн-членів підписали економічну частину угоди. У грудні 2014 року під час засідання Асоціаційного комітету Україна-ЄС сторони домовилися про оновлення та активацію Щоденного Плану. 16 березня 2015 року оновлений Щоденний План був затверджений Асоціаційним комітетом шляхом обміну листами.

У квітні 2014 року Європейська комісія створила Групу підтримки для Східної Європи, щоб підтримати Україну.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є унікальним юридичним документом, що створює умови для нового типу інтеграції без формального членства. У неї є три ключові особливості: комплексність, складність та умовність.

Угоду про асоціацію ратифікували одночасно український парламент і Європейський Парламент 16 вересня 2014 року. Однак вона набуде чинності лише після схвалення всіма сторонами. Положення угоди, що стосуються поваги до прав людини, фундаментальних свобод, верховенства права, політичного діалогу і реформ, правосуддя, свободи і безпеки, економічної та

фінансової співпраці, тимчасово застосовувалися з 1 листопада 2014 року до завершення процесу ратифікації країнами-членами ЄС.

У 2018 році Україна зробила певні кроки у напрямку євроінтеграції, не дивлячись на певні виклики. Країна реалізувала детальний та складний план дій для виконання вимог Угоди про асоціацію з Євросоюзом, який був схвалений українським парламентом. Однак виникали затримки у впровадженні деяких реформ через недостатню інституційну потужність та опір інтересних груп. Незважаючи на ці перешкоди, Україна досягла успіху у різних сферах, таких як децентралізація, реформа енергетичного сектору та реформа державного сервісу. Також була проведена значна робота щодо покращення фінансової прозорості та регулювання у банківському секторі.

Проте виконання Угоди про промислові товари (Industrial Products Agreement, IPA) та зняття бар'єрів на кордонах залишалися пріоритетами на 2019 рік. Європейський Союз запропонував Україні новий підхід до інтеграції у ключових сферах, таких як цифровий ринок, митна політика, енергетика та судова система. Україна отримала позитивний відгук від ЄС щодо свого прогресу у виконанні Угоди про асоціацію та лібералізації візового режиму, демонструючи, що вона не є "ризиковою" країною. Два мільйони українців вже скористалися новими можливостями, які надає ця угода, зокрема покращення можливостей для подорожей та бізнесу.

Україна продовжувала співпрацювати з ЄС у боротьбі зі спільними загрозами та впроваджувати сотні проектів у таких сферах, як транспортна інфраструктура, житлове господарство, малі та середні підприємства, енергоефективність тощо, загальний обсяг фінансування перевищує 1,2 мільярди євро. Наприкінці 2018 року загальний бюджет зареєстрованих проектів між Україною та ЄС становив 351 мільйон євро, а підтримка секторів становила 24,9 мільйонів євро через реформи в державному управлінні та регіональному розвитку. Україна також забезпечила доступ до фінансування через спільні оперативні програми на суму 60 мільйонів євро.

Крім того, країна надала 50 мільйонів євро фінансування від Європейського Союзу для капіталізації Фонду енергоефективності.

Узагальнений прогрес України у виконанні своїх зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС становить 55%. Це включає як повністю, так і частково виконані завдання, а також ті, які розпочаті, але ще не завершені. Однак темпи реформ уповільнилися через складну воєнну ситуацію у країні, яка спрямовує ресурси на вирішення криз, викликаних російською агресією, таких як будівництво оборонних споруд, надання гуманітарної допомоги та відновлення функцій уряду. Незважаючи на це, високий рівень руйнування у різних сферах з 2016 року зробив збереження наявного потенціалу пріоритетом перед подальшими реформами. Під час тривалого воєнного стану у 2022 році уряд ефективно призупинив певні функції, включаючи регулювання ринку, процедури закупівель та контроль за державною допомогою.

Політичний діалог між Україною та Європейським Союзом відбувається на різних рівнях, включаючи зустрічі відділень голів парламентів, комітетів та постійних делегацій. Цей діалог має різні формати, такі як спільні комітети, створені обома парламентами, міжнародні делегації для післядипломної освіти та інші. Діалог між головами парламентів розпочався після подій Євромайдану у 2013-2014 роках, коли в Україні відбувалася значна політична криза, і була сильна підтримка з боку Європарламенту. Європейський Парламент визначив Україну як пріоритетну країну для розвитку парламентського потенціалу та сприяння діалогу. Спочатку Європейський Парламент буде працювати над меморандумом про взаєморозуміння з українським парламентом для встановлення правової бази для майбутньої співпраці. Україну також запрошено прийняти участь у ініціативі "Діалогів Жана Моне" Європейського Парламенту. У липні 2015 року Європейський Парламент підписав меморандум про взаєморозуміння з українським парламентом, зобов'язуючись надавати комплексну підтримку

протягом 18 місяців. Меморандум спрямований на зміцнення інституційних можливостей Верховної Ради за допомогою різних заходів, включаючи: 1. Зміцнення конституційної ролі законодавчої гілки в законодавчому процесі, контролі та представництві. 2. Покращення якості законодавства та законодавчого процесу в Україні. 3. Збільшення прозорості, ефективності та відповідальності в роботі українського парламенту. 4. Підтримка ефективної реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Уряд України представив плани реформ, отримав позитивну оцінку від ЄС та зробив кроки у напрямку політичної асоціації, економічної інтеграції та розширення торгівлі. ЄС підкреслив потребу у продовженні реформ для створення прозорого бізнес-середовища та приваблення інвестицій, в той час як Україна робила кроки щодо створення Вищого антикорупційного суду та відновлення роботи Національного антикорупційного бюро. Однак Конституційний Суд визнав електронні декларації активів громадських активістів незаконними, що викликало занепокоєння серед європейських партнерів, які підтвердили свою підтримку територіальній цілісності та суверенітету України в обличчі російської агресії.

Уряд України впроваджував різні комунікаційні заходи для збільшення громадської підтримки своїх політик щодо європейської та євроатлантичної інтеграції, включаючи кампанії, що підкреслюють успішну імплементацію стандартів Європи в Україні та демонструють досягнення країни в сферах бізнесу, науки, культури та громадянського суспільства в Європейському Союзі.

У відповідь на агресію Росії проти України, Європейський Союз суттєво розширив і посилив санкції проти Росії, які охоплюють області оборони, енергетики, транспорту та медіа. Серед них обмеження щодо російських військових компаній та установ, заборона надання кредитів на експорт товарів подвійного використання до Росії та заморожування активів Центрального банку Росії. Крім цього, країни-члени ЄС заборонили

російським літакам перельоти у своєму повітряному просторі та обмежили доступ до портів для не-російських суден. Хоча ембарго на енергетику залишається обговорюваним питанням, дії ЄС розглядаються як відповідь на агресивну поведінку Росії та підтвердження єдності її членів у захисті спільних цінностей та інтересів.

Україна встановлює базовий податок на імпортовані товари у розмірі 20%; однак є плани ввести різні мита для конкретних категорій товарів та послуг. Існують два сценарії зниження або скасування мит: поступове зменшення протягом певного періоду часу або повне припинення протягом визначеного перехідного періоду. Угода з ЄС визначає "митний збір" як будь-який платіж чи внесок, пов'язаний з імпортом чи експортом товарів, включаючи додаткові збори чи платежі, пов'язані з імпортом чи експортом товарів. Мита не включають митні збори, сплачені як засіб захисту торгівлі, інші платежі та внески, передбачені Угодою, а також штрафи за порушення митних правил. Україна є важливим учасником світового ринку сільськогосподарської продукції, де продукти харчування та сільськогосподарські сировинні матеріали становлять близько 21,7% від загального обсягу її експорту у 2020 році. Країна також імпортує товари на суму 1,4 мільярда доларів з ЄС, з яких більшість складають машини, мінерали та рослинні олії. Найбільшими експортерами товарів в Україну є США, Польща, Німеччина, Нідерланди та Італія. Крім того, Україна експортує послуги на суму 1,3 мільярда доларів, причому більшість з них пов'язані з обробкою ресурсів, транспортом, телекомунікаціями, комп'ютерними та інформаційними послугами, а також бізнес-послугами.

Повномасштабне вторгнення України у лютому 2022 року призвело до значних руйнувань інфраструктури та втрати потужностей виробництва, що може сповільнити економіку на кілька років, можливо, навіть десятиліття. Зовнішні інвестиції можуть відіграти ключову роль у післявоєнному відбудовуванні та інтеграції в глобальну економіку без збільшення боргового

тягача України. Незважаючи на недавній конфлікт між Росією та Україною, наразі мало наукових досліджень про вплив війни на економічну інтеграцію України з Європейським Союзом. Однак, згідно з дослідженням Бергманна та Романишина (2022), ЄС може запровадити кілька заходів для допомоги у відновленні України, зокрема, двоетапний підхід до відбудови, спільне управління та контроль, укладення фінансових угод щодо допомоги.

Україні необхідно впроваджувати збалансовану та послідовну інвестиційну політику, що сприяє сталому розвитку. Це стимулюватиме інвестиційний прибуток, сприятиме досягненню Цілей сталого розвитку (ЦСР), надаватиме вказівки для інвестиційних процесів та створить сприятливе бізнес-середовище. Ефективна інвестиційна політика має важливе значення для залучення прямих іноземних інвестицій та досягнення стабільного економічного зростання. Однак поточні закони України потребують перегляду для вирішення проблем, таких як військові конфлікти, правова неоднозначність, корупція та надто складні регуляції. Спрощення податкового законодавства та боротьба з корупцією за допомогою ефективних політичних заходів можуть покращити інвестиційний клімат в Україні.

Держава стикається з проблемами якості інституцій, застарілою технологією, слабкими зв'язками між виробниками та споживачами інновацій та слаборозвинутим ринком венчурного капіталу. Проте в країні є сильна позиція в галузі створення знань та людського капіталу. Україні потрібно переглянути Угоду про асоціацію з ЄС, адаптувати її положення до поточних викликів та покращити національну економічну структуру для підвищення конкурентоспроможності.

Україні потрібно прийняти комплексний підхід для подолання перешкод, що перешкоджають її участі в європейських програмах. Це включає удосконалення інноваційного екосистеми, підвищення інтенсивності створення знань у ВВП, розвиток міжнародних наукових контактів та

професійних зв'язків, і збільшення кількості організацій, що подають проектні пропозиції. Крім того, потрібні системні реформи для вирішення структурних слабкостей української економіки, включаючи відродження промисловості за допомогою сучасних технологій, збереження та збалансоване розвиток людського капіталу та прискорення прогресу у створенні конкурентоспроможної високотехнологічної економіки. Україна також повинна узгодити свої національні стратегічні цілі, політику та розвиток технологій з цілями Європи, забезпечивши цілісність в спільних зусиллях з європейськими партнерами та мінімізацію фрагментації. Уряд повинен активно впроваджувати реформи та модернізувати різні сектори економіки для створення сприятливих умов для успішного підприємництва, яке відповідає стандартам Євросоюзу, значно підвищуючи інституційні рамки та наближаючи їх до принципів ЄС.

Список використаних джерел

1. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України / А. О. Багатеренко, К. В. Бакал, А. І. Винокурова, Б.О. Галімух, К. Т. Гейдарова., Д.В. Коваль, К.С. Літвінова, О. М. Маєвська, О. А. Мілованова, А.П. Ширіна, О.М. Гончаренко // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>
2. Біловол В.С, Біленко А.О Правові основи членства держав у Європейському Союзі та перспективи для України. Харків: НЮУ, 2020. 282с.
3. O. Predmestnikov, V. Gumenyuk Harmonization of economic and legal mechanisms for deepening EU-Ukrainian relations. Vol. 5, No. 1, 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-174-181>
4. Tamburelli, G. (2019). Notes On The Relations Between the EU and Ukraine And the Progress in the Implementation of the Association Agreement. Administrative Law and Process, (2(25), 148-165. <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2019.2.10>
5. R. Petrov. How the European Political Community Could Support the Accession of Ukraine to the EU: 2022-12-22T10:47:08 [Електронний ресурс] – Режим доступу: DOI:10.17176/20221222-121630-0
6. Хорішко Л.С Стратегічні комунікації України в контексті євроінтеграції. Запоріжжя, 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.16>
7. R. Petrov, P. Van Elsuwege. What Does the Association Agreement Mean for Ukraine, the EU and Its Member States? A Legal Appraisal: pp. 71-88, 2016: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2779920

8. Pipchenko, N., Makarenko, I., Ryzhkov, M., & Zaitseva, M. (2021). The policy of European and Euro-Atlantic integration as a key factor for Ukraine's transformation. *European Spatial Research and Policy*, 28(1), 265–285. <https://doi.org/10.18778/1231-1952.28.1.14>
9. Дубницький В.І, Науменко Н.Ю., Овчаренко О.В. Теоретико-методологічні аспекти забезпечення економічної та інформаційної безпеки регіону в умовах цифрової трансформації. 2021 р., № 3, Дніпро. 2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу: : <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-3-12>
10. Кононенко, В.П. 2022. Внутрішній політичний діалог в демократичному суспільстві. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології» 42: 27-31. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-42-04>
11. Ерфан Є. А, Дністрян Д. С. Пріоритети торговельного співробітництва України з ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 45. 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-45-4>
12. N. Parkhomenko, V.M. Koretsky, I. Voloshyna, T. Tarakhonch, V.M. Koretsky, O. Tykhomyrov, S. Husariev. Theoretical basis of implementation of international standards and european principles in Ukrainian legislation. 2020
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.scholarscentral.com/pdfs/139022/Theoretical-basis-of-implementation-of-international-standards-and-European-principles-1544-0044-23-4-505.pdf>
13. Нечипорук К. О., Щерба Р. І. Угода про асоціацію України та ЄС: процес укладення угоди та його наслідки для України. Ужгород. Ужгородський національний університет. Випуск 22, частина 3 • 2018

- [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/3.pdf
14. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 травня – 15 серпня 2017 року. Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини С.42.
https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/UAReport19th_UKR.pdf
15. І. Климпуш-Цинцадзе. Звіт про виконання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Київ – 2019.
[Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf
16. ГО «Український центр європейської політики». Україна та Угода про асоціацію: Моніторинг виконання 2014 — 2022. Київ, 2023.
[Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/final_report_aa_ucep_2023_ukr.pdf
17. S. Gerasymchuk. Human rights in Ukraine and the EU response, including relevant activities of the European Parliament. Directorate-general for external policies policy department. 2018
[Електронний ресурс] – Режим доступу: doi: 10.2861/4142 (pdf)
18. N.Pipchenko, M.Ryzhkov, I.Makarenko, M.Zaitseva. The Policy of European and Euro-Atlantic Integration as a Key Factor for Ukraine's Transformation. 2021, Vol.27. Number 1. 265–285
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.18778/1231-1952.28.1.14>
19. Горюнова Є. Зовнішня політика ЄС щодо російсько-української війни (2014–2022 рр.). 2022. С. 45–51
[Електронний ресурс] – Режим доступу: [7.pdf \(politicus.od.ua\)](#)
20. Нагорняк І. Сучасна дипломатія: концепції та реалії *Українська дипломатія та ЄС: Поза межами асоціації*. 2021. С.621-634

- [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2022/01/62-2021.pdf>
21. Дзюба Ю. А. Політичний діалог Україна-ЄС на парламентському рівні: особливості організаційно-правового забезпечення. 2021
[Електронний ресурс] – Режим доступу: DOI:10.32702/2307-2156-2021.11.70
22. : Б. Більквін, Б. Імменкамп. Війна Росії проти України: фінансування ЄС військової допомоги Україні. 2022
[Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/250333/0128_1258008_EPRS-AaG-729301-EU-financing-military-assistance-Ukraine-FINAL-ForTrad.pdf
23. Холявко К.О. Сторожук О.В. Торговельне співробітництво України з ЄС: впровадження європейських підходів до непрямого оподаткування в Україні. 2017
[Електронний ресурс] – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/21.pdf
24. К.Redko, І. Ткаченко. Аналіз структури міжнародної торгівлі України з ЄС. «Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут»
[Електронний ресурс] – Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.231178>
25. Іванова В. М. Сучасні тенденції співпраці України та ЄС у сфері забезпечення зовнішньоекономічної безпеки. Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". — 2022. — №3. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2022-3-8068>
26. Романенко В.А., Лебедева Л.В. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. Економіка і суспільство. 2017. № 9. С. 71-77

27. Воронова О. В. Зовнішня торгівля України з ЄС: Реформування законодавства України в аспекті наближення до законодавства ЄС. Науковий Вісник Одеського національного економічного університету. 2022
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/296/pdf/23-27.pdf>
28. V. Ustymenko, O. Zeldina. EU Investment Policy as the Basis for Sustainable Development: Implementation Prospects in Ukraine. European Journal of Sustainable Development: С.40-52. 2019
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/764/759>
29. Рибаківа Т.О. Сучасний стан інвестиційно-фінансового співробітництва України та Європейського Союзу. Економічний вісник університету | Випуск No 4. 2020
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-46-183-191>
30. O.Shnyrkov, O.Chugaiev. Economic integration of Ukraine: Context of the russian-ukrainian war: Journal of european economy. Vol. 22. № 1 (84). 2023
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/1630>
31. A. Gritsenko, O. Borzenko (Slozko), T. Burlay. Ukraine's European Integration and Its Current Challenges: 15th Prof. Vladas Gronskas International Scientific Conference Kaunas: Vilnius University Kaunas Faculty. 2020
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/article/view/24327/23586>

32. N. Rozmaritsyna. Perspective of Ukraine's integration into the European Union: State of development and new challenges: Journal of Public Administration, Finance and Law. 2023. (Pp 398-408)
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.jopafl.com/uploads/issue28/issue.pdf#page=398>
33. I. Pidorycheva. Ukraine's european integration in the field of research and innovation: State, challenges, acceleration measures. Journal of european economy Vol. 20. № 4 (79). 2023
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/1560>
34. A. Shuhalii. Strategic goals of the state regulation of foreign economic activity of industrial enterprises of ukraine in the context of the european vector of development: Green, Blue & Digital Economy Journal. Vol. 4 No. 2, 2023
[Електронний ресурс] – Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5169/2023-2-6>
35. The expected impact of the EU-Ukraine Association Agreement. URL: <https://www.tni.org/en/publication/the-expected-impactof-the-eu-ukraine-association-agreement>

Інтернет-ресурси

36. M. Fisher. Everything you need to know about the 2014 Ukraine crisis. 2014 - <https://www.vox.com/2014/9/3/18088560/ukraine-everything-you-need-to-know>
37. Угода про асоціацію – хронологія подій. БЛОК 1. ЧАСТИНА 1. <https://eu-agreement.ed-era.com/b1/p1>
38. Україна та Угода про Асоціацію: Моніторинг виконання 2014 — 2022. 2023: <https://ucep.org.ua/doslidzhennya/ukrayina-ta-ugoda-pro-asocziacziyu-monitoryng-vykonannya-2014-2022.html>

39. Довга дорога України до безвізу: 11 років переговорів: BBC. 2017.
<https://www.bbc.com/ukrainian/features-39480615>
40. European Commission (2018a), 'The Three Seas Initiative Summit',
Bucharest: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/the_three_seas_initiative_summit_en.pdf
41. «В Європейському Парламенті створено неформальну групу «Друзі європейської України». 2014: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/news/30546-v-jevropejsykomu-parlamenty-stvoreno-neformalynu-grupu-druzi-jevropejsykoji-ukrajini>
42. ЄС запускає в Україні нову програму EU4Digital для покращення онлайн-сервісів. 2019: https://www.eeas.europa.eu/node/62915_en
43. Премію імені Сахарова в 2018 році присудили Олегу Сенцову. Слово і діло: <https://www.slovoidilo.ua/2018/10/25/novyna/polityka/premiyu-imeni-saxarova-2018-roczy-prysudyly-olehu-senczovu>
44. Укрінформ. «Порошенко у ВР підписав зміни до Конституції про рух до ЄС і НАТО». 2019: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2643615-porosenko-u-vr-pidpisav-zmini-do-konstitucii.html>
45. Я. Вінокуров ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може виграти? Українська Правда: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/>
46. У Мінекономрозвитку презентували проект "Цифрової агенди України - 2020": <https://www.kmu.gov.ua/news/249575382>
47. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. 2022: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>

